Bloemenhoedjes

Jozef de Cock

bron
Jozef de Cock, *Bloemenhoedjes*. C.L. van Langenhuysen, Amsterdam 1911

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/cock005bloe01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

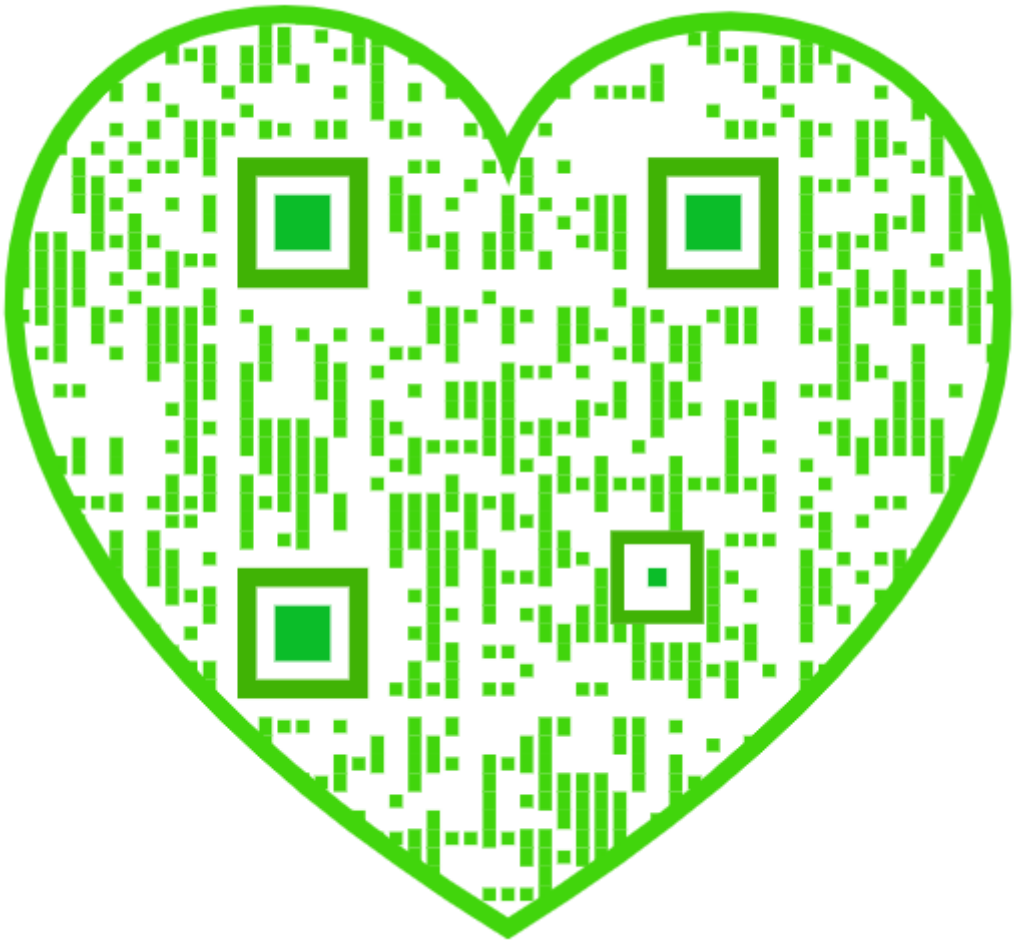

I. Bloemenhoedjes.

DAAGS voor Kerstmis, kort na den noen, stapte Pater Oswald met dichtgeknoopte kapoot, opgezette halskraag en de handen in de zakken uit de kloosterpoort van Ter-Bank.

Hij deed dit krachtens een voorrecht dat hij bezat boven zijn medepaters: hij had oorlof om iederen nanoen uit wandelen te gaan, de anderen maar twee keer in de week.

Deze bevoorrechte toestand van Pater Oswald heeft een voorgeschiedenis: luistert.

Pater Oswald was een zeer geleerd man, misschien dè geleerdste van gansch het klooster. 't Is waar, ge hadt daar nog Pater Leendert, die was ook ongemeen schrander en sommigen beweerden dat diè de knapste was... Hoe 't zij, hier kunt ge alleszins op aan, dat, wanneer ook een Ter-Banksche pater een eerwaarde van een andere orde ontmoette, hij nooit verzuimde den naam van Oswald te berde te brengen, wel overtuigd dat hij met dien naam eer bekavelde. Want stellig, niemand onder de geletterden van den lande was zóó door-en-weer thuis in de

Marialegenden als Pater Oswald. In 't voorjaar had hij daarover een dik boek geschreven, waarvan de lof weergalmde van mond tot mond. En een heerlijk boek was dat, voorwaar. Maar ook, wie zal de vlijt en de liefde zeggen, die de geleerde man daaraan had besteed? Godgansche dagen, van 's morgens vroeg tot diep in den nacht, zat hij in de Boekerij van 't klooster, verslaafd met lijf en ziel, de zaal doorkruisend met de dobbele ladder, oude folianten uit stoffige hoeken wringend, snuffelend en bladerend, lezend en opteekenend, en dan schreef hij nog brieven naar verre steden en landen, ook vandaar lijvige banden en dure perkamenten bestellend, en ook daarover lag hij gebukt, weken achtereen, en bestaarde en ontcijferde, met een vergrootglas soms, de vreemdkrullige teekens waaruit geen kristenmensch kon wijs worden. Wel vermaande hem meermaals Pater Prior: Bedaard, carissime, ge zult uw gezondheid krenken, morgen komt er nog een dag en de boeken vliegen niet weg, we sluiten ze op! Maar Pater Oswald, als hij bezig was, was niet te temmen of te weerhouden. Hij had zoo'n danig genot bij 't lezen dier oude vertelsels, hij was zoo verrukt van hun mooiheid, fijn en teer als die van vlaamsche kant, hij was zoo bekoord door de argelooze vroomheid die als zoete wierook eruit opsteeg, dat hij er nooit zijn bekomst van had. Bovendien dreef hem de haast om zijn evenmensch ten spoedigste mee te deelen van zijn kostbaren schat en zoo gauw mogelijk het gedenkteeken te voltooien zijner vereering en liefde voor Onze-Lieve-Vrouw. Het boek zag het licht op Maria-Boodschap en veroverde in een ommezien alle harten. Tevens echter gebeurde wat Pater

Prior voorspeld had: Oswald's gezondheid was geknakt. Zoolang de arbeid hem gespannen hield, had hij er luttel van gemerkt. Maar nu de boog geslaakt was, voelde hij het des te pijnlijker: er liep een zeerdoende krieuweling van op zijn voorhoofd, over zijn kruin en zijn nek, tot in de ruggevoor, 't was of ze hem gedurig met honderd speldekens tegelijk prikten; 't was niks gekort dat hij zich 's avonds te bedde lei, hij bleef hel wakker liggen, uren aan een stuk; en aan tafel pakte hij maar onnoozel kleine beetjes uit de opgediende schotels. De kloosterdokter werd bij hem geroepen, en die besliste kort en goed: veel wandelen, veel slapen en veel eten, en geen boek bezien, in maanden niet.

Het speet den pater geweldig dat hij van zijn boeken verbannen werd. Hij was nu zoo schoon aan gang en hij had zijn hoofd al vol van een splinternieuw gewrocht dat nog prachtiger moest worden dan het eerste. Een boek over Onze Lieve Vrouw, natuurlijk! O, zoo schoon had hij 't gedroomd: het moest worden als een hooge kerk die hij zou doen optorenen boven 't beeld der Godsmoeder, het moest als een oratorio worden dat engelen zingen en orgelen zouden ter eere der Wereldkoningin, het moest... Wat moest het al niet worden! Maar zie, daar lag nu het grootsche ontwerp in duigen, door zijn eigen onbezonnenheid. De mensch wikt en God beschikt. Daar bleef niets anders op dan zich deemoedig te laten spannen in 't gareel der Voorzienigheid.

Pater Oswald ging dus op wandel, stipt en trouw, elken achternoen. 't Was juist lente als hij ermee begon. De dagen, al

even lang als de nachten, warmden op van groeiende zonne en malschen zuiderwind. Gewekt door 't stralengestreel, wreven enkele bloemen den winter uit de oogen en keken welgezind naar de leeuwerikken die ginder hoog op den helderblauwen luchtkiosk hun jonkheidsliederen uitfanfaarden. In hoeken en kanten kroop al hondsdraf rond, geelde er speenkruid, botten de sleutelbloemen, blauwde een schuchter viooltje, om niet te spreken van de tallooze madelieven die als zilverstukskens blankten in den groenen schoot van 't nieuwe gras. Pater Oswald had er lol in om te stappen door de herleefde natuur. Hij rechtte den rug, haast gebocheld van 't langdurig pik-krom zitten, rekte de longen wijd uit om ze traagzaam te vullen met lavende veldlucht, heel wat andere kost dan die muffe papierreuk, hij pakte zijn steek af en droeg hem met de handen op den rug, terwijl hij den koelen lentetocht zijn heeten kop liet omwaaien. Aan 't kruispunt op den hoogen kouter stond hij even stil om zijn oogen in lange teugen de pracht van 't uitzicht te laten indrinken. Hij overschouwde vandaar het gansche Dijledal: van voor zijn voeten wentelden de velden, in perken menigvoud, naar de weiden in de diepte; in de vallei blonk de dobbele arend op de torenbussen van 't kasteel boven de groenende parkboomen uit; op de verre wasemhoogten aan de overzij teekenden de Heverleesche bosschen een donkere streep tegen de kim; meer rechts, slangde de grijze Tervuursche steenweg over de borsten en boezems der landouw; links rezen, van trap tot trap, de schalieblauwe daken der stad met bovenuit den zwaren gevel van Sint-Michiel, de stellingkooi van 't stad-

huis en de doorluchte torenspits van Sint-Geertrui. Oswald kon zich haast niet zat zien aan die weelde van lijnen en kleuren. God! zuchtte hij dankbaar, wat is de wereld schoon! Maar, daar hij zich nu ganschelijk omwendde en zijn klooster ontwaarde, dat daar met zijn kleine vensterkens in gevels van verweerden baksteen, gevangen zat in een wijden gordel van hooge blinde muren, dacht hij aan zijn medepaters die nu voorzeker naarstig doende waren terwijl hij luibakkend en lanterfantend de streek doorzwierf. Er bekroop hem een gevoel van schaamte over zijn ijdel nietsdoen, het verdroot hem opeens dat hij niet seffens de hand kon slaan aan het grootsche gewrocht dat Onze Lieve Vrouw moest verheerlijken. Hoe jammer was dat toch! Maar kon hij dan heusch niets doen voor Onze Lieve Vrouw? Volstrekt niets dat haar schadeloos stelde?

Mijmerend kuierde hij voort. Hij peinsde op zijn boek over Marialegenden, dat nu zijn weg zocht onder de menschen, hij peinsde op al de wonderbare geschiedenissen die hij den laatsten tijd had gelezen, op al die bisschoppen en abten, monniken en nonnen, paters en broeders, ridders en laten, strenge heiligen en arme zondaars, die allen de Maagd hadden gediend, elk op zijn manier, en hoe het niet altijd de gezochtste werken waren die 't aangenaamst waren aan Gods Moeder. Daar hadt ge dien ijzerbijter van een ridder, die maar één gebedje kon en dat was niets anders dan ‘Ave Maria’, en op zijn graf groeide er een wonderbloem met ‘Ave Maria’ in gouden letters op elk van haar kroonblaadjes geschilderd; daar had ge dien barakkeman, die iederen dag, in 't zweet zijns aanschijns, zijn sprongen en

dansen uitvoerde vóór 't Lieve-Vrouwe-beeld in de kerk en wiens zweet door Onze Lieve Vrouw zelf gedienstig werd afgedroogd; daar hadt ge dat simpel broederken, dat Onze Lieve Vrouw alle dagen een schotel eten bracht en daarvoor door Haar op een feestmaal genoodigd werd, namelijk in den hemel... Neen, groote werken verlangde de minnelijke Moeder niet, alleen maar een zuiver inzicht en volharding, ja, volharding...!

Meteen wies in zijn hart het plan om het voorbeeld dier gelukkige Mariadienaars te volgen. Wat zou hij doen? Laat eens zien. Onwillekeurig stond hij stil om na te denken, neep de kin tusschen wijsvinger en duim en staarde naar den grond. Zijn blik bleef haperen aan een paardebloem die, met haar dikken gelen kop op hollen stengel, zich verhief boven een wortelkrans van donkergroene, uitgezaagde blaren. Gevonden! Oswald buigt zich verheugd naar de bloem en trekt ze af: ‘Dat wil ik doen, zei hij besloten, Heilige Moeder Gods, dit beloof ik u, elken dag zal ik bloemen plukken en er een hoedje van vlechten voor uw beeld in onze kerk!’

Zoo gezegd, zoo gedaan. Hij keek van nu af oplettend voor zijn voeten, zocht de bermen af van de holle wegen, hield een oog op de akkervoren en meerschzoomen en graskanten, en waar hij een bloem ontdekte, een kersouwke of een speenkruidbloem, een doovenetel zelfs of een herdersteschje - groot was de keus nog niet - daar bukte hij zich en nam die mee. Als hij er genoeg had, naar zijn zin, maakte hij rechtsomkeer en spoedde zich huiswaarts, naar zijn cel. 't Was nog een heele

kunst om die allemaal één voor één aan een draadje te rijgen, met den kop naar buiten en den steel naar binnen, en ze zoodanig te schikken dat er een oogelijke afwisseling was in de kleuren. Maar wat een kinderlijke blijdschap doorgloeide zijn ziel, als hij 't eenvoudig bloemenhoedje, dat hij had thoopgefijnd, zag prijken op 't hoofd van 't Lieve-Vrouwken! Hem docht dat het beeld hem goedjonstig toeknikte, alsof het zeggen wou: Danke wel!

Meer aansporing had de vrome pater niet van noode: 't werd hem voortaan een zoet genot zijn gedane belofte trouw te vervullen. Geen groote werken, herhaalde hij bij zichzelven, maar een zuiver inzicht en volharding.

Hoe meer de lente vorderde, hoe makkelijker Oswald 't kreeg. Elke dag bracht nieuwe bloemen, met manden vol. De sleutelbloemen stippelden bosch- en weigrond met teerlicht geel; dan kwamen in 't kreupelhout de kwaoogenbloemen, spierwit met rozigen buik; daarop de boterbloemen menigerhande, àl glanzend goud. O, en van zoohaast de roze pinksterbloemen daar waren en de St-Jansbloemen met hun witte stralen om 't gouden hart, dan was er geen tellen of noemen meer aan al de kleurige zomerkinderen die alom de zonne tegenlachten. Pater Oswald hoefde zich haast niet meer te bukken, de kollebloemen en korenbloemen, de winden en dagsterren, de lischbloemen en kristusoogen en honderd andere, ze rekten zich opwaarts en groeiden en bloeiden tot aan zijn handen en hooger nog. Hij had ze voor 't grijpen alwaar hij den voet zette en

't was bijna of ze wisten waarvoor hij ze plukte en nederig smeekten ze om 't voorrecht Maria te sieren.

't Leek van lieverlede of Oswald en de bloemen malkaar gingen kennen, er ontlook verstandhouding tusschen hen, vertrouwelijkheid en vriendschap. Hij groette de bloemen bij hun naam, wanneer hij ze voorbijging en zij knikten hem minzaam toe; hij maande tot geduld wanneer ze hem praamden om mee te mogen, en zij bedankten met hun liefelijkste geuren; ze voelden zich gevleid en toonden zich op hun mooist, die behaagzieke lieverds, wanneer hij stopte om hun kleuren en leest te bewonderen. Soms vroegen hem bekenden die hem op zijn tochten ontmoetten of hij 't niet vervelend vond zoo moederziel alleen te wandelen? Maar die wisten noch vermoedden dat Pater Oswald nooit alleen ging, dat hij vrienden tegenkwam bij elken stap en dat, als hij een gezel begeerde, hij dien kon opgrijpen voor zijn voeten en meedragen in zijn hand. Dat waren eerst gezellige vrienden: die eerbiedigden zijn zwijgen, die keven of twistten nimmer, die waren steeds gelijkelijk tot liefkozen bereid. Wat kon het hem dan schelen dat botte grassnijdsters giegelden als hij met een handvol bloemen voorbijtrok of dat booze straatjongens hem ‘luirik’ achternariepen... Had hij niet troost ten overvloede aan de bloemen en planten, aan de boomen en struiken, aan veld en wei en bosch en lucht, aan heel Gods prachtige schepping, die niemand hem rooven kon, dag noch nacht, die hem altijd ten dienst was, altijd, altijd? En voorts, was 't niet voor Onze Lieve Vrouw dat hij bloemen brak en hoedjes miek?

Alzoo was 't. Met onverpoosde volharding, zoolang de zomer duurde, deed Oswald zijn dagelijksche wandeling en keerde telkens met een bloementuil naar 't klooster. Op de zomerblijheid volgde de herfst met zijn droeve buien. De blaren geelden, waaiden af en verrotten in 't slijk. De koeien ontvloden de weiden en de boeren het veld. 't Werd kaal en vaal waarheen de blik zich wendde. De dagen kortten zienlings, werden koud en mistig. De vogels trokken heen of zwegen. En de bloemen? Ook zij gaven 't op, de eene vóór de andere na, zoodat Oswald's taak met den dag vermoeielijkte. Hij kon het denkbeeld niet afschudden dat de bloemen hem ontrouw werden, hem verraderlijk in den steek lieten en hij peinsde met verbitterd gemoed: ‘De bloemen zijn als de vrienden: zoolang ge gelukkig zijt, zijt ge van vrienden omringd, maar in tijden van onspoed staat ge alleen; evenzoo zijn er bloemen bij hoopen terwijl de zomerzon heerscht, maar zoohaast die wijkt, vlieden ze mee’. Hij hechtte zich des te inniger aan de nederige bloemekens die gebleven waren, trots guurte en kwade dagen, bloemekens die hij - hij verweet het zich zelf nu - den zomer door al te zeer had verwaarloosd: het vogelkruid en 't herdersteschje, het kruiskruid en de paardebloem, de wambuisknoop en 't blauwe kloksken en bovenal het trouwe lieve meizoentje. 't Heele zongetij lang waren ze door de schreeuwerig-schitterende gelukzoekers verdrongen geworden, doch nu waren ze daar weer, vergetend en vergevend, als echte goede vrienden in den nood. O, hoe teederlijk dreelde hij ze met zijn blikken wanneer hij ze bespeurde in hun schuilhoekjes, weggekropen voor kou

en ontij! Wat was hij hun dankbaar, daar ze hem zoo standvastig hielpen in 't volbrengen zijner gelofte! En hoe kromp zijn gemoed van deernis ineen, als 't twee dagen voor Kerstmis zoo onverwachts aan 't vriezen viel, zoodat zijn arme lievelingen stijf en stram stonden van winterellende, en hij moest zoeken en jagen om vóór den nacht een schamel hoedje bijeen te garen!

En nu was 't daags voor Kerstdag, kort na den noen, en hij stapte met dichtgeknoopte jas, opgezette halskraag en de handen in de zakken uit de kloosterpoort van Ter-Bank.

's Nachts was er sneeuw gekomen, geluidloos als een geest, en had stillekens, langzaam, met overdroten geduld, zijn witte vlokken over de wereld gestrooid. Met een angstig gevoel begaf zich Oswald op weg. Immers: hoe zou hij vandaag de bloemen vinden, die hij noodig had voor zijn hoedje? 't Was één glinsterend sneeuwplein zoover zijn oogen droegen: de gevels der huizen en de stammen der boomen alleen stompten donkere vlekken op de alomtegenwoordige wittigheid. En juist vandaag had hij een bijzonder fraai hoedje gewenscht: hij had zich allang verkneuterd in 't vooruitzicht, op Kerstmis het kribbe-Lieve-Vrouwken te verrassen met het allerschoonste wat 't getijde nog te plukken bood. En nu die sneeuw, waarin hij verzonk tot over de knoesels! Wie kon daaronder de schaarsche planten vinden die er nog leefden? Kom, in Gods naam vooruit, hij zou 't maar beproeven.

Aan den hoek van 't klooster sloeg hij links den aardeweg in. Daar tegen den barm bezijds, veilig voor felle tochten, had hij gister in 't gras nog madelieven gezien. Nu dekte een sneeuw-

sprei den heelen barm. Op goed kome 't uit begon Oswald gaten te krabben in de mulle laag, zoodat zijn handen er rood van gloeiden. Als hij een poos gekrabd had en er al een vierkant, lijk een schuurpoort zoo groot, blak en bloot lag, ontdekte hij inderdaad twee gave en ongedeerde madeliefkens, die hij met een gedempten jubelkreet afplukte en zorgvuldig zakte. Toen hoorde hij roepen en lachen: ‘He, zie ne keer, een henne die aan 't scharren is!’ - 't Waren een koppel straatschavuiten, die ginder op de Tervuursche baan malkander in een ijsstoel voortduwden. - ‘God vergeve 't hun, mompelde Pater Oswald, ze weten niet wat ze doen’, en hij daalde verder den hollen weg af. Daar was dien morgen nog niet veel volk doorgespoord, zoodat er geen begaanbaar pad was. Eén, neen, twee menschen. Oswald kon het zien aan de putten die hun voeten in den sneeuw hadden getrapt: de eene had klompen aan, de andere leeren schoenen. Oswald stapte wijdbeenend in hun sporen. Ginder verder, meende hij, waar die olmen den berm afzetten, zal ik nog wel een en ander opdoen. Hij kwam daar en toog opnieuw aan 't krabben en wroeten, dat de sneeuw met zware lokken tegen zijn schenen rolde. Hij schramde zijn vingeren ten bloede aan de braamstekels en boomteenen die overal uit den wand priemden, maar trok 't zich niet aan en achtte zich voor zijn tegenspoed overdadig beloond toen hij na lang gepeuter een struiksken vogelkruid blootlei waaraan nog vijf zes kleine witte bloemekens bloeiden, halfopen halftoe. Hij snokte 't ranksken af en stak het, nog druipend, bij zijn kersouwen. Nu verder! De steenen brug ging hij niet over,

maar hij klom den wegel op, die rechts langs de akkerbedding voortloopt. Daar in een raapveld, zag hij een kruiskruid zijn stengel en blaren door de sneeuwlaag boren: het droeg nog drie mooie gele dopjes. Oswald had het dadelijk beet en op zak. Hij bereikte den elleboog van den beboschten dam die van de ‘Loods’ uit zich naar den Jozefietenbuiten richt. Een oogenblik stond hij in beraad of hij door de doorntakken zou breken, die een boer daar bij wijze van ‘verboden toegang’ had geplant en keek op naar de boomen en heesters die witte sneeuwwanten met gaten aan hun verkleumde vingers droegen... Neen, besloot hij, ik zal den Jezuïetenweg inslaan, daar is ook nog zoo'n hooge zonneberm, waar de kruiden het lang uithouden. Hij keerde dus rechts in, den aardeweg op met zijn wagenslagen en hoefputten waarin hij telkens verzonk en zwikte en strompelde. De zon bescheen nu zijn gezicht, die hing ginder achter 't kerksken van Eigenhoven, een rosse kaasbol zonder gloed of stralen die haast den heuvelrug raakte waarachter Corbeek school. Oei! oei! nu hij de zon zoo laag al zag, nu viel 't hem als een plotse schrik op 't lijf dat het weldra donkeravond wezen zou. En waarachtig, onder zijn voeten begon de sneeuw te kraken en te korrelen: 't was al aan 't vriezen. Hij versnelde zijnen stap, want hij had nog lang niet genoeg voor een bloemenhoedje en allerminst voor een feestelijk kersthoedje. Heilige Maria, sta mij bij! Kon ik toch maar een blauw klokje vinden of een paarsen wambuisknoop, die staan hier anders altijd langs den weg en ik heb nog niks als witte en gele bloempjes. Hij trachtte zich te herinneren waar hij den vorigen keer dat klokske geplukt had.

't Was zeker bij dezen hul? Hij begon met zijn vingeren te harken en te kammen in 't weigere sneeuwdeksel. Hij arbeidde wel een kwartier lang, maar zonder geluk. Hij ijlde verder. Of was 't misschien bij dien elstronk? Onder dien sneeuwmantel hadden alle struiken en hullen zoo'n vreemd fatsoen gekregen, dat ze nauwlijks nog herkennelijk waren en Oswald den kluts kwijt raakte. En 't werd langsom donkerder en koeler. Van den rooden zonnebol was er maar een smal sneedje meer zichtbaar boven den kimmerand en de duisternis drong allengskens alle hemelgewesten vol. Naar Heverleebosch toe dreef er, zwart als patershoeden, een bende raven die weekrasten lijk verdoemde zielen. Oswald huiverde lichtjes. Zou hij nog doorloopen tot aan het Jezuïetengedoe? Het hielp niets: hij was daar niet zeker van den bloemenstand. En langs de Eigenhoofsche dorpsstraat en de populierendreef zou 't evenmin wat geven. Dan maar 't zekere voor 't onzekere - en niet kieschkeurig zijn. Hij wist nog een paardebloem staan, vast en wis. Op de hoogte der ‘vijf boomen’ betrad hij links den meerschweg. Daarlangs, bij den zesden boom, had hij eergisteren den geelkop nog gezien. Hij sukkelde hotsebotse door den onbeloopen sneeuw - geen levende ziel had hier een spoor gebaand - en ‘'t geluk zit op mijn schouders’, bekende hij, bij den eigensten zesden kanada, een plek van een zakdoek wijd had hij nog maar blootgestreken, daar verrezen niet één maar twee struische paardebloemen voor zijn stralenden blik. Hij rukte ze gretig van hunnen steel en nu, haast overmoedig, baggerde hij, de boschjes lang, door sneeuw en kelderijs en modderplassen, naar de houten Voer-Brug. Daar

hield hij links de olmendreef, die, recht aan recht toe, meeloopt naast de snelle rellende Voer, en zocht aan den zoom van 't weiland dat thans als een effen wit laken onmeetbaar strekte tot aan de rivier en 't hertooglijk park. Maar in zijn hijgende haast, omdat het nu heelemaal donker werd en het hier zoo beklemmend eenzaam was en men in 't klooster allicht ongerust zou worden over zijn lang vertoef, bezag hij slechts vluchtig de bulten en oneffenheden die mogelijk bloemen verborgen, zoodat hij, zonder zijn vondsten te hebben verrijkt, aan den steenweg kwam en, de steenen Voer-Brug over, den breeden overolmkruiden rijweg inschreed. Hier zag hij geen kans meer op nieuwe ontdekkingen. Hij tastte in zijn zakken en telde op zijn palm de weinige schamele bloempjes die hij vergaard had. Och, zoete Lieve Vrouw, 't is luttel goeds, maar 'k heb gedaan wat ik kon; al is 't geen groot, ge krijgt toch een hoedje, en ik ben maar blij dat ik mijn gelofte altijd hou...

Opeens daar hoort Oswald gestap en takgekraak in 't ravijn bezijds: twee groote kerels met wreede gezichten, en messen in de vuisten, beklouteren 't steile dammetje dat het ravijn van den weg scheidt.

- Uw geld of uw leven! tieren ze.

- Maria, help, moet ge dan geen hoedje hebben? bidt Pater Oswald en hij valt op zijn knieën in den sneeuw, elken stond de kille lemmers in zijn nek verwachtend. Heel zijn ziel dringt in één innigen, vurigen zucht naar den Hemel en Onze Lieve Vrouw, een zucht van smart om zijn, o zoo vele

zonden, een zucht van verlangen tevens om zijn beminde Moeder van aanschijn tot aanschijn te aanschouwen.

Hij wacht...

Waar blijven de moordenaars met hun ontzettende gezichten en hun bloedige messen? Oswald waagt het den kop te wenden. Daar staan ze, boven op 't dammetje, vastgegrepen aan de doornige acaciatakken: hun messen liggen half bedolven in den sneeuw...

- Heilige Pater, vergeef ons, smeekt een bibberende stem, we wisten niet dat ge een heilige waart... en we hadden zulken honger...

- Vergeven doe ik u van harte, vrienden, troostte Oswald terwijl hij overeind rees, maar een heilige ben ik niet, zegt dat toch niet.

- Ge doet, Pater, we hebben 't zelf gezien, met onze eigen oogen.

- Toe, kom, ik ben maar een arme zondaar lijk alle menschen, God zij barmhartig...

- Neen, neen, wij zijn zondaars, maar gij niet. Zondaars gaan zoo niet om met Onze Lieve Vrouw.

- Kom, kom...

- Ja, ge gebaart wel van niets, Pater, maaar zooeven toen ge op uwe knieën vielt, kwam er een allerschoonste jonkvrouw uit den hemel gedaald. 't Was àl diamant en perel wat eraan blonk, nog nooit hebben we zoo iets gezien, ge zettet haar een hoedje van rozen op 't glimlachend hoofd en dan ver-

dween ze weer naar omhoog. Vast en zeker, 't was Onze Lieve Vrouw...

Oswald stond verstomd.

Hij zocht nu meteen naar de bloemekes die hem in de herrie waren ontglipt. O wonder, o wonder! Mocht hij zijn oogen wel gelooven? Was 't geen zinsbedrog? Geen spokerij of duivelsbedrijf? Neen maar, daar lagen geen madelieven en paardebloemen, geen kruis- en vogelkruid meer, daar lagen rozen, zoetriekende roode en witte rozen, een heele hoop, boven op den blanken sneeuw!

- God en zijn Heilige Moeder wezen gezegend!

- Amen, knikten de moordenaars.

Opgetogen van vreugde en dankbaarheid raapte Oswald de wonderrozen op en drukte ze tegen zijn hart.

- Komt mee naar 't klooster, sprak hij tot de moordenaars, ik zal u te eten geven.

En gedrieën stapten ze in plechtige zwijgenis door den heimzinnig schemerenden holleweg naar 't klooster toe: het luidde er juist met alle klokken en bellen voor 't hoogtij van 's anderdaags.

II. Van een ridder, die arm werd.

ELK zag Gozewin gaarn, want hij was een beminnelijke jonge ridder. Hij was schoon en pront, levendig in den omgang, de ziel van scherts en spel. Iedereen was verzot op zijn gezelschap, en hij was dan ook bestendig te gast bij de ridders uit de naaste omgeving van zijns vaders kasteel. Gozewin was echter onervaren zooals al wat jong is en, wat zijn zaak verergert, hij was lichtzinniger dan andere ridderknapen van zijn leeftijd. Slecht gezelschap bederft de goede zeden, en zoo kwam het dat, toen Gozewin een tijdlang omgegaan had met een paar kerels, die van dobbelen hielden, hijzelf een hartstochtelijk dobbelaar werd. Hij droeg steeds dobbelsteenen op zak en wanneer hij ievers gezelschap trof, smeet hij zijn steenen op tafel en zei: ‘Wie doet er tegen mij?’ Als hij eenmaal aan den gang was, bestond de wereld niet meer voor hem, hij zoog zich met oog en oor vast aan de teerlingen, die in grillige botten over tafel roffelden, en de wind had het dak boven zijn hoofd kunnen wegwaaien, hij zou 't niet eens bemerkt hebben. Nu is het met het

dobbelspel zóo geschapen, dat geen behendigheid of slimheid ook, althans zoolang ze eerlijk is, u behoeden kan voor verlies. Men kan eens groote winst hebben, voor een oogenblik, bij den volgenden worp zijt ge weer alles kwijt. Alles is er toeval en het toeval is blind. 't Spreekt vanzelf dat Gozewin dikwijls met leege zakken van 't spel scheidde. Een groote ramp was dat nu niet, zoolang hij niet veel te verliezen had, maar 't werd bedenkelijker, toen zijn vader stierf. Toen kwam hij opeens in 't bezit van een prachtig kasteel, van groote bosschen en van wijde, vruchtbare landerijen, en toen begon meteen zijn ondergang. Hij trouwde, zoo gauw hij de rouwkleeren kon afleggen, met een mooie, vrome jonkvrouw, die hij sedert lang in 't geheim beminde, en, op den avond nog van zijn bruiloft, verspeelde hij een heelen hoop kostbare juweelen. Dat verlies deerde hem niet zeer, omdat hij dronken was van huwelijksgeluk en omdat hij zich zoo rijk wist dat hij niet eens de grenzen van zijn rijkdom kende. Hij ging dan onbekommerd zijn weelderigen levensweg. Hij gaf feest op feest, hield groote staatsie, omgaf zich met een haast vorstelijken stoet van schildknapen en hofjuffers, beschonk zijn gasten met kostbare kleinoodiën, gewaden en rossen en verwierf in den lande den roem van grootmoedige, schitterende ridderschap. En bij iedere gelegenheid, en die waren veel, dobbelde hij, de eerste om te beginnen, de laatste om uit te scheiden. 't Was een onbetoombare drift, een razernij. Hoe meer hij verloor, hoe roekeloozer hij grooter schatten waagde. Als hij geen roerend goed meer

bezat, liep hij naar de Joden en verpandde zijn vaste eigendommen, eerst zijn bosschen, dan zijn landerijen, dan zijn kasteel zelf. Toen alles verpand was, kwam hij tot bezinning en de ontnuchtering was pijnlijk. Totnogtoe beschouwde hem de wereld als een schatrijk man, maar inderdaad was hij zoo arm als Job. Hij vroeg zich met ontzetting af, hoe hij voortaan zijn hofstoet onderhouden zou en - over een paar weken moest hij, als naar gewoonte, zijn verjaringsfeest vieren, moest hij ontelbare gasten ontvangen en die onthalen met de weelde, waaraan zij gewend waren. Wat te doen? Hij sloeg zich op het voorhoofd, zette zich te peinzen met de kin in de handen, liep ongeduldig overenweer: 't baatte niets, hij vond geen raad. Wat zou de wereld zeggen? Wat zou zijn vrouw zeggen, als ze alles vernam? Of hij schuldig was vóor God, die vraag stelde Gozewin zich niet. Hij trok zich alleen 't gezeg der menschen aan en als hij zich dàt voorstelde, werd hij diep beschaamd. Hij hield het niet langer uit onder zijns gelijken, hij meende op alle gezichten te lezen dat ze reeds van zijn schande wisten en, om aan die foltering te ontgaan, reed hij op een nacht de bosschen in. Hij zat te weenen op zijn paard, zoo bedroefd was hij.

Hij had geen plan om nog ooit in de wereld terug te keeren: liever in de wildernis zich van honger te laten sterven dan zijn openbare schande te beleven. Hij liet zijn paard stappen waarheen het wilde: 't kon hem niet schelen, zoolang hij maar verborgen bleef. De tocht ging dan altijd

maar door, schots en scheef, door de zwarte duisternis onder de dichte boomgewelven, waardoor maan- noch sterrelicht scheen, tot plots het paard stokte en vervaard achteruitdeinsde vóor een zwarte gestalte, die oprees tusschen 't houtgewas.

Gozewin schrikte op uit zijn mijmering en bemerkte de gestalte: twee oogen als kolen viers fonkelden hem tegen. Hij greep naar zijn zwaard.

- ‘Laat steken, Ridder Gozewin! ik wil geen kwaad, integendeel, ik weet wat u hindert en...’
- ‘Gij, hoezoo?... wie zijt ge dan?’
- ‘Iemand, die u helpen zal, zoo ge zijn voorwaarden aanneemt.’
- ‘Spreek.’
- ‘Ik zal u rijker en gelukkiger maken dan ooit, mits...’
- ‘Mits?’
- ‘...mits ge mij uw ziel afstaat.’

Toen begreep Gozewin dat hij den duivel vóor zich had en hij zakte ontmoedigd terug in zijn zadel.

- ‘Dat doe ik niet gaarne’, zei hij.
- ‘Dat begrijp ik, zei de duivel, maar er is nog een ander middel: geef mij de ziel van uw vrouw... die vervloekte Mariavereerster is mij meer waard dan gij...’

Dit laatste sprak de duivel niet uit, hij dacht het maar: hij had een hekel aan vrouwe Gozewin, omdat ze de Moeder Gods zoo trouwelijk diende, en hij had er een dozijn duivelmirakels voor over om haar in zijn klauwen te krijgen.

- ‘Wilt ge over vijf en twintig jaar uw vrouw hierheen brengen, op de plaats waar we nu staan, dan laat ik u tot dan leven als een vorst.’

Gozewin dacht na: het aanbod was al te verleidelijk: de schande ontvlucht, rijkdom, roem, plezier, spel. 't Is waar, zijn vrouw... och, vijfentwintig jaar is nog zoo lang en er kan nog zooveel gebeuren binnen dien tijd...

- ‘Hoe zal dat gaan om me weer rijk te maken?’ vroeg Gozewin.

- ‘Ge neemt dus aan? Dat is verstandig. Wel, luister: morgen middag, klokke twaalf, begint ge te graven op de uiterste punt van de schaduw, die uw kasteeltoren werpt; graaf daar zeven voet diep, ge zult er een schat vinden.’

Dit gezegd hebbende, verdween de duivel, als werd hij verzwolgen door de omringende donkerheid en de ridder wendde den teugel. Hij kwam thuis, toen het oosten aanving te lichten en de hanen van 't neerhof den dag begroetten. 's Noens op klokslag twaalf uur stak hij de spa op de aangeduide plaats in den grond en 't duurde niet lang of hij stuitte op een ketel vol goud en zilver en kostelijk gesteente. Jubelend als een kind, bemachtigde hij den blinkenden ponk en verborg hem ongezien in de geheime kelderingen van zijn slot. De Joden konnen hun oogen niet gelooven toen Gozewin zijn goederen kwam lossen met klinkende munt en daarna weer, onbezorgd als een zomervlinder, zijn leven voortzette van dolle riddervreugd.

Jaren kwamen en jaren gingen, zoo snel als alleen jaren

dat kunnen en, tot groote ontsteltenis van Gozewin, was opeens de tijd daar dat hij, volgens plechtige afspraak, zijn vrouw moest uitleveren aan den duivel. Eerst nu kwam hij tot het duidelijk besef wat voor 'n roekeloos verdrag hij gesloten had, de schrik sloeg hem om het hart, maar, ‘'t is nu eenmaal zoo en wie scheep is, moet varen’, dacht hij, en - ‘de duivel is tot alles in staat als ik mijn woord niet houd...’ Daarom zei hij tot zijn vrouw zoo natuurlijk als hij 't vermocht: ‘Vrouw, maak u gereed; morgen vroeg rijden we samen uit, we gaan een bezoek afleggen.’ De vrouw merkte wel aan de stem en 't gezicht van heur gemaal dat er iets haperde. Trouwens, ze was niet gewend met hem uit te rijden, 't was vele jaren geleden dat zoo iets nog gebeurd was. Waar, om 's Hemels wil, wilde hij met haar heen en met wat doel? Ze durfde het hem niet vragen, onderdanige en blind-gehoorzame vrouw als ze was; maar hoe meer ze erover nadacht, hoe meer ze verwarreld raakte in een net van namelooze angsten. Ten einde raad nam ze haar toevlucht, waar ze stéédsd troost en hulp had gevonden: ze viel op haar knieën vóór het Moeder-Godsbeeld op haar kamer en bad devotelijk: ‘Heilige Maria, Lieve Vrouwe, bescherm mij en behoed mij voor al wat mij deren mocht; ik bid er u om in den naam van Jezus, uwen Lieven Zoon.’ Dat gebed sterkte haar, maar toch kon ze van den heelen nacht geen oog luiken, en 't was met een afgetobd hoofd en een bang

gemoed dat ze 's anderdaags vroeg haar paard besteeg en naast heur man heendraafde in de richting der bosschen.

Op den zoom van het woud stond een kapelleken veilig in een ring van lindeboomen: het was toegewijd aan Onze Lieve Vrouw en vrouw Gozewin had er al dikwijls gebeden. Als een hemelsche ingeving straalde het in haar geest dat het goed zou wezen, even de Moeder Gods te gaan groeten en haar zegen over de ondernomen reis af te smeeken. Ze verzocht haar man haar paard ondertusschen vast te houden, steeg af en begaf zich naar binnen.

Ze knielde neer op het ruwe houten bidbankje vóór het beeld, leunde haar hoofd in haar handen en bad. Ze bad en bad en bad, dringend en vurig, en vroeg Onze Lieve Vrouw dat ze haar toch behoeden zou voor alle onheil. Ze geraakte zoo verdiept in haar gesmeek dat ze niet meer wist van plaats noch tijd, ze dacht op den duur niet meer vanwaar ze kwam of waar ze ging, ze zakte heelemaal weg in haar nood en hulpbehoeven, ze begon er over te mijmeren en te dubben en te soezen, tot het haar heelemaal overmande en ze zachtjes, geleidelijk, onbewust weggleed in een zoeten stillen slaap. Ten laatste begon het den ridder te verdrieten om daar te staan schilderen buiten bij de twee paarden. Hij stampte met zijn voeten, bonkte op de deur en toen zijn gade dan nog niet kwam, riep hij luidkeels: ‘Komaan, vrouw, we moeten voort, we komen anders te laat!’ - Zijn roepen hielp. Nu ging de deur open, zijn vrouw steeg te paard en ze draafden samen het woud in. Ze spraken

geen van beiden. Alleen 't getrappel en 't gesnuif hunner dieren verbrak de geheimzinnige stilte van 't schemerige woud. Om de waarheid te zeggen, Gozewin voelde zich niet op zijn gemak. Zijn geweten knaagde. 't Begon hem gruwelijk leed te doen dat hij nu zijn vrouw moest uitleveren aan den duivel. Het arme kind had hem toch nooit iets misdaan. Had ze dat met al haar echte, trouwe liefde aan hem verdiend? Nu hij er over nadacht, zag hij in, wat voor een goede verkleefde liefhebbende gezellin hij steeds aan haar had gehad. Ze was duizendmaal beter dan hij. En hij had ze verkocht en nu, op dit oogenblik, was hij op gang om ze te leveren. Te leveren aan den duivel, den vijand van God en de menschen. En ze wist het niet eens. Of vermoedde ze 't wel, daar ze zoo aanhoudend zweeg? Het martelde hem dat ze geen woord sprak en zijn eigen woorden stierven in zijn keel. En de boomen rondom stonden ook zoo stil en schenen hem verwijtend aan te staren. Alleen de vogels roerden zich en spraken in hun taal en 't docht hem dat ze telkens: ‘Judas! Judas!’ riepen en dan kromp hij ineen, want hij vreesde dat zijn vrouw de vogels zou verstaan en hem om uitleg vragen. Ja, waarachtig, een Judas was hij. Hij had zijn vrouw verkocht voor zilverlingen, juist als die aartsverrader. God! God! wat had hij gedaan! En wat kon hij doen om 't te herstellen? Allebei terugkeeren? Of zijn vrouw waarschuwen en alleen voortrijden? Hij durfde niet. Hij wist geen raad, geen uitkomst. Hij wist alleen dat hij den duivel niet kon ontgaan 't zij hij terugkeerde of voortreed.

Werktuigelijk, als gedreven door 't noodlot, reed hij voort. En zijn vrouw naast hem.

Zoo kwamen ze eindelijk aan de plaats, waar de duivel hen opwachtte. De duivel was op zijn post. Hij was niet alleen: hij stond omringd van zeven gezellen. Maar niet zoodra werd hij Gozewin en zijn vrouw gewaar, of hij en zijn gevolg begon te schreeuwen en te huilen of ze met gloeiende tangen genepen werden.

- 'Looze ridder, riep hij, wat hebt ge gedaan?'

- 'Wat ik gedaan heb? ik breng u mijn wettig getrouwde vrouw.'

- 'O gij valschaard! Zoo beloont ge goed met kwaad. Inplaats van uw wijf, brengt ge hier de vrouw, die me zal verdoemen en in de helle werpen... wees gevloekt!'

Gozewin keek om naar zijn gezellin. Hemel, wat zag hij nu! Dat waren de trekken, de gestalte, het gewaad van zijn vrouw, maar die wondere glans, die de heele verschijning omgloorde, die koninklijke majesteit!...

En Maria, de Moeder Gods, zei tot den duivel:

- 'Gij onreine kwade geest, waarom benijdt gij aldus mijn dienares? Dat zal u vergoed worden! Aanhoor daarom uw vonnis: Ik verdoem u, vaar ter hel en waag het nooit meer te deren, die mij devotelijk dienen.'

Daarop voeren de duivelen vandaan met alarm en misbaar. De ridder echter viel Onze Lieve Vrouw te voet en smeekte om genade. En Maria berispte hem wel terdege over zijn zonden maar sprak ten slotte:

- ‘Vriend, kom weer op den goeden weg, ge hebt lang genoeg gedwaald, ontdoe u van het duivelsch goed en werp uw dobbelsteenen in de slotgracht.’

Dit gezeid hebbende, verdween Onze Lieve Vrouw en Gozewin keerde zijn paard en galoppeerde met licht gemoed naar het kapelleken onder de lindeboomen, alwaar hij zijn vrouw in slaap vond. Hij wekte ze zonder dralen. Ze wreef haar oogen uit: ‘Heere, zei ze, wat heb ik schoon gedroomd! Ik rij mede, waarheen ge wilt!...’

Maar toen hij haar verteld had hoe hij reeds was weg geweest en hoe hij gevaren was, toen loofden ze samen God en Zijn Lieve Moeder en spoedden zich naar huis. Ze ontmaakten zich van 's duivels goed op de wijze zoo 't hun biechtvader aanraadde, en dienden voortaan vromelijk God en Onze Lieve Vrouw.

En Onze Heer God en de Moeder Gods voorzagen er in dat zij altijd genoeg hadden om te leven naar hun stand.

III. Van twee broeders.

FLORIS en Dierik waren dikke vrienden en van kleins af waren ze altijd samen. Wie Floris moest hebben, vroeg: ‘Waar is Dierik?’ En wie Dierik moest hebben, vroeg: ‘Waar is Floris?’ Zoo goed wist eenieder dat hij den een niet kon vinden zonder den ander te treffen. Ze konnen malkander niet missen: ze leerden in 't zelfde boek, ze speelden met denzelfden bal, ze baden op hetzelfde plaatsje in de kerk, vóór hetzelfde Lieve-Vrouwebeeld. Dat was in 't Sint-Bernardusklooster van hun dorp. Ze waren vroom en ze toefden gaarn in de kerk. Ze hadden plezier in 't gelui der klokken, in 't zingen der paters, in 't geuren van den wierook en in 't blinken der gewaden. Het werd hun dagelijksch gesprek en hun nachtelijke droom om midden in die heerlijkheid te zijn, om er te mogen aan meedoen, om alles ervan te bezien, te betasten, te bewonderen in rechtstreeksche nabijheid. Ze smeekten den broeder-koster om te mogen helpen als hij de kandelaars poetste, de bloemen schikte en de heiligenbeelden afstofte. Ze mochten van den

koster en tot belooning liet de koster hen in den boomgaard om de appels en de peren op te rapen, die de wind had afgeschud. Wat was 't daar schoon in dien kloostertuin. 't Stond daar vol zwaargeladen fruitboomen en veelkleurige bloemen en voedzaam moes, allemaal gedijend en bloeiend en waaiend in keurige vierkanten en ronden, waartusschen, langs kronkelwegen, de paters wandelden: prevelend in hun opgeslagen brevier, of diep peinzend, wijl ze de handen wegstaken in wijde roksmouwen. Schuw en gretig liepen de twee vrienden den tuin op en neer, de blozende appels bewatertandend, de rozen besnuivend, hun zakken vullend. Ze beliepen alle paadjes en wegels, kropen in alle boschjes, stegen op alle bermen om uit te schouwen over den hof en over de wereld, die er buiten lag. De zonne scheen hier nog eens zoo warm, en de wind streelde hier veel vriendelijker en ginder beneden stroomde de rivier, op wier oever de abdij gebouwd was, tweemaal zoo frisch als wanneer men ze van elders bekeek. Ze konnen zich noch moe zien, noch moe loopen. Ze dachten er niet aan om er uit te gaan, maar de koster kwam eindelijk met zijn sleutels staan rammelen aan de poort, en dan, met een zucht, traden ze weer de straat op.

- ‘Broeder-koster, zeiden ze, 't was daar zoo plezierig in den tuin, we zouden er wel alle dagen in willen zijn.’

- ‘Zoudt ge er alle dagen in willen zijn? lachte Broederkoster, dan moet ge maar bij ons komen wonen en Broeder worden.’

- ‘Dat zullen we doen’, zeiden de jongens, en toen ze

thuis kwamen spraken ze erover, elk met zijn ouders, en de ouders verheugden zich en zeiden:

- ‘Kind, ga met God!’

Aldus kwamen de twee kameraden in 't klooster. Ze werden een oude toog aangepast, kregen hun kruin geschoren en werden ingelijfd in de schare der Broeders. Ze waren tevreden en gelukkig. Ze mochten nu volop meedoen aan het kloosterleven: op tijd en stond studeeren in de kloosterschool, handenarbeid verrichten, de oefeningen volgen in de kerk - net als de andere Broeders. Ze deden het weldra zoo goed als hun gezellen. Een tijdje nog, en ze deden het beter. Er was niet één, die ze overtrof in reinheid van hart, in onschuld van levenswandel, in vlijt en toeleg bij 't vervullen aller plichten. Vooral in liefde voor Onze Lieve Vrouw waren ze ongeëvenaard. En aldoor bleven ze hartelijke vrienden, deelend samen lief en leed.

De winter vervloog; de lente vervloog; de zomer heerschte in 't land.

Toen gebeurde 't eens dat ze een heelen namiddag gewerkt hadden in den hof: de paden geschoffeld, het onkruid in manden naar den vuilhoop gedragen, den gezuiverden grond netjes en fijntjes opgeharkt. Aldoor had de zon hen geroosterd, geen briesje gaf verkoeling, en nu dat ze, even neerzittend in het gras, hun arbeid overschouwden en pret hadden, omdat de wegels zoo heerlijk gekamd lagen, te schoon om er ooit nog in te trappen, nu werden ze gewaar,

hoe bezweet en bestoven ze waren. Het nat leekte van hun gezicht, de kleeren plakten aan hun lijf, hun handen en voeten waren zwart van 't zand, waarin ze gemorst en gewroet hadden.

- ‘Ik had wel lust om me eens te wasschen’, zei Dierik, verlangend naar de rivier kijkend, die glinsterde in de zon.

- ‘Ik ook’, antwoordde Floris.

Toen zwegen ze een poos, veegden nu en dan de zweetdroppels van hun voorhoofd en verjoegen de vliegen, die hen treiterden.

- ‘Willen we gaan baden?’ vroeg Dierik.

- ‘Kom, laat ons gaan’, zei Floris, terwijl hij opstond en zijn vriend een hand toereikte om hem overeind te trekken.

Ze gingen door 't achterdeurtje van den kloostertuin, vervolgden het pad, dat tusschen kreupelhout naar de rivier daalde, en toen ze aan den oever kwamen, stroopten ze hun kleeren uit. Ze trapten tot aan de knieën 't water in en voelden de lekkere koelte opstijgen in hun lichaam. Floris was de voorste: hij nette de borst met zijn handen, sloeg een kruis, drukte de uitgestrekte handen tegeneen, als iemand die bidden gaat, en dompelde dan voorover in 't water. Als hij weer poedelnat kopje-boven kwam, proestte hij 't nat uit den mond en met opgeblazen kaken en roeiende leden kloof hij den stroom, recht naar 't midden. 't Was een lust, die makkelijke beweging in 't frissche zonnelichte water, dat hem alzijds innig omving en toch willig week voor de slagen

van arm en been! Hij had er genoegen in, zich te draaien en te wentelen, nu eens op den buik te zwemmen met de kin in 't water, dan weer op den rug met de oogen naar 't strakke blauw, of een minuut onder te duiken, als wou hij de visschen gaan opzoeken, of zich roerloos te laten drijven met de armen op de borst gevouwen...

Opeens hoort hij een kreet: ‘Help... Heilige Maria!...’ Verschrikt kijkt hij om naar den oever. God! waar is Dierik? Hij ziet hem niet meer. Heeft hij zich verborgen in 't riet en wil hij hem nekken? Of...? ‘Heilige Maria! sta mij bij!...’ daar ziet hij een hand boven 't water grijpen, een geschoren hoofd opduiken, één stond, en dan weer verzinken... Als een razende zwemt hij naar de plek, en wacht een amerij. Niets meer ziende, haalt hij diep adem, beveelt zich aan de Moeder Gods en duikt. Hij vindt niets en komt weer boven. Geademd en weer naar onder. Nu vindt hij. Een arm omgrijpt zijn been en trekt hem naar omlaag. Hij weert zich met alle kracht om naar boven te roeien. Vruchteloos! Zijn krachten begeven, zijn adem is op, zijn zinnen bezwijmen.

's Avonds werden Floris en Dierik vermist in den refter en in de kerk. De abt wist niet wat denken en liet hen zoeken. Men klopte op hun cellen: geen antwoord. Men trad binnen: niemand te zien. Men zocht in alle kamers, in alle gangen, op de zolders, in de kelders, men riep en zocht in den tuin, in stallen en schuren. Men zocht tot laat in den

avond met de lantaarn, maar 't baatte niets. Met den angst in het hart en een dringende beê op de lippen legden zich de kloosterlingen te bed en sliepen in.

's Anderdaags, van eer de dag kriekte, werd de portier gewekt door hevig geklop op de poort. Goddank! dacht hij, daar zijn onze verloren broeders terug. En met blijde haast slofte hij naar de poort en ontsloot die. Maar hoe kreeg hij ineens den gruw in 't lijf, toen hij aanschouwde wat daar vóór de poort te wachten stond: twee arme visschers met, och arme, elk een jeugdig lijk in de armen. Ze vertelden hoe ze 's nachts hun netten uitgeworpen hadden in de rivier en hoe ze die twee lijken hadden opgevischt, waarvan het eene 't been van den ander omknelde. Ze hadden bemerkt dat ze een kruin droegen op het hoofd en daarom gemeend, dat ze thuis hoorden in het klooster.

De portier liep den abt verwittigen en groot was 't misbaar, dat nu plots de stille woning vervulde. Ze legden de ongelukkige drenkelingen op een berrie, spreidden er een zwart doek over en ontstaken waslicht rondom. Toen gingen ze te kapittel en beraadslaagden wat men met de doode lichamen doen zou: mocht men ze op het kerkhof begraven of niet? Er gingen vele stemmen op, die meenden dat er voor die lichamen geen plaats was in gewijde aarde: Floris en Dierik waren immers zonder oorlof uit het klooster gegaan en daarom gebannen en gedoemd, en ze moesten nu, volgens wet en gebruik, onbegraven blijven liggen op ongewijden grond, tot les en spiegel van anderen. Maar de abt

van het klooster was bedroefd om het haastige vonnis van die strenge rechters.

‘Laat ons niet oordeelen, sprak hij, dan zullen we zelf niet geoordeeld worden. Met de maat waarmee we anderen meten, zullen we zelf worden gemeten. Wie onder ons durft zich vrij verklaren van zonde en deze arme kinderen den eersten steen toewerpen? Gaat uw geheugen te rade. Zijn deze overleden broeders niet steeds toonbeelden geweest van gehoorzaamheid en volgzaamheid, van teedere godsvrucht en reinen levenswandel? 't Waren immers onschuldige kinderen zonder erg en zonder valschheid. Dat ze uit het klooster gegaan zijn, is zeker; anders waren ze, eilaas, niet verdronken. Maar dat ze er uitgegaan zijn met boozen zin en kwaden wil, dat geloof ik niet. Ze waren bezweet en bestoven van den arbeid in den tuin, en wie zou er dan niet bezwijken voor de bekoring van een frissche rivier op vijftig passen afstand? Mijne broeders, laat ons ter kerke gaan en samen bidden dat Onze Lieve Heer ons openbare, of de kinderen verdoemd zijn of behouden.’

Daarop zeiden de kloosterlingen *Amen,* en allen togen ze ter kerk en knielden neer op den vloer. Zoo innig bad de abt dat hij door God verhoord werd en een vizioen had. Hem docht dat hij stond op een hoogen berg, en tegenover hem rees een andere hooge berg. En op den top van dien anderen hoogen berg zag hij de schoonste en minnelijkste jonkvrouw staan, die hij ooit met oogen gezien had, dragende op den arm het allerschoonste, minnelijkste kinde-

ken dat men denken kon. En tusschen die twee bergen, vóór zijn voeten, was een diepe vallei, waarin hij twee naakte kinderen ontwaarde, die op hun knieën vielen en de antifoon *Salve Regina* zongen. Ze stonden recht en klommen al zingend den berg op, zoo dat ze kwamen bij de schoone minnelijke maagd. En toen ze gezongen hadden: *O clemens, o pia, o dulcis Maria,* toen sloeg de minnelijke jonkvrouw, haar blauwen mantel om de kinderen, en verzwond in de wolken...

Als de abt uit zijn vizioen ontwaakte, vertelde hij wat hij gezien had, en allen begrepen dat de verdronken broeders gered waren door de bemiddeling der minnelijke Maagd en Moeder Gods Maria.

Ze werden dan plechtig begraven in gewijde stede, en tot eeuwige herinnering werd voortaan het *Salve regina* elken dag gezongen na de kompleten.

IV. Van een monnik, die te stille zong.

PATER Celestinus lag nog vast te slapen, toen de broeder op de kamerdeur klopte en: *Benedicamus Domino* zei.

Hij hoorde den wekroep en antwoordde ouder gewoonte: *Deo Gratias*. Zijn oogen deed hij echter niet open, en zich verroeren deed hij evenmin. Hij voelde nu dubbel de lekkere welligheid van 't bed. Hij wist dat het buiten 't bed donker was en koud, en hij zou ik weet niet wát gegeven hebben, om voor éénmaal een uurtje langer te mogen slapen dan gister en eergister en de vele, de eindeloos vele dagen, die hij reeds in 't klooster had doorgebracht. ‘Ik heb tijd genoeg, dacht hij: twee minuten om mijn gezicht te netten, twee minuten om me te kleeden, twee minuten om naar 't koor te gaan. En 't duurt stellig nog een kwartier, eer de metten beginnen.’

Hij hield de oogen zorgvuldig dicht om den slaap niet te verliezen en liet de beddewarmte zijn kouwelijk lichaam bakeren. Hij soesde, half wakker, half slapend, en droomde

vage, gestaltelooze dingen, die kop noch staart hadden. Hij lag zoo zalig, behagelijk en onbekommerd. Hij verloor alle begrip van tijd en plaats. 't Was nacht, en hij mocht slapen, rusten! Dat was genoeg! Was de nacht al ver gevorderd? Zou de werkbroeder haast komen? Of was hij al geweest? Hij wist het niet meer. Had hij zooeven heusch *Deo Gratias* geantwoord, of had hij dat enkel gedroomd? Hij zal 't wel gedroomd hebben. Want 't is zoo doodstil in de kamer, in den gang en overal.

In de aangename overtuiging dat hij 't gedroomd heeft van den broeder en van zijn geklop, draait hij zich om in zijn leger, legt zich gemakkelijk en vlijt zich weerloos in de armen van den slaap, in 't blij vooruitzicht van nog menig genoegelijk rustuur, als opeens - ja, waarachtig!... alle heiligen, staat mij bij!... daar hoort hij de deur der aanpalende kamer dichtklappen en Pater Hilarius door den gang sloffen, naar de kerk toe. 't Was dan tóch geen droomgeklop geweest!

Met een ruk gooit hij zijn dekens t' einden zijn voeten, wipt overeind, trekt zijn pij aan - tijd om zich te wasschen schiet er niet meer over - en in één vaart ijlt hij naar de kerk.

Gelukkig, hij komt nog bijtijds! Hij is niet eens de allerlaatste: die eer behoudt Pater Clemens zich steeds voor.

Hij neemt zijn gewone plaats in 't gestoelte in en ziet nog even toe, hoe de koster aan 't sukkelen is om de laatste

kaars naast het Onze Lieve Vrouwebeeld op het outer in brand te krijgen.

Eindelijk is de koster klaar, en de voorzanger heft het *Venite exsultemus* aan. Zijn zang galmt zachtjes weg in de schemerige kerkbeuken en, eer de laatste echo sterft, hebben de paters ingestemd met een krachtig *Regem Confessorum Dominum venite adoremus*.

Van nu af gaat het voort zonder ophouden, regelmatig her en der, zang en tegenzang, vroom geluid, dat opstijgt uit de zielen en den tempel vult met wijding en gebed.

Pater Celestinus zong ook, maar niet zoo hartig, niet zoo met lijf en ziel als zijn gezellen. Zijn medepaters zongen uit volle keel, dat het helmde; hij mommelde maar, zoodat hij zelf zijn eigen stem niet hoorde. Zijn medepaters zongen als menschen, die weten dat ze een heilig kerkelijk werk verrichten, waarvoor ze zich met al hun krachten moeten te pande stellen; hij zong als iemand, dien het deerde, dat hij zoo verraderlijk uit zijn zoete rust werd opgestoord. Hij was nog niet klaar wakker. Zijn voorhoofd was nog heet en zijn oogleden zwaar; hij moest gedurig de hand vóór den mond houden om zijn geeuwen te verbergen. Hij voelde zich nog moe en slap en, om niet nog matter te worden, spande hij zich maar half voor zijn taak en liet zich zoo maar meesleepen met den hoop. Dat was menschelijk maar verfoeilijk, en de straf bleef geenszins uit.

Want wat geschiedde er toen de eerste drie lessen van de metten gezongen waren? - Toen zag hij Onze Lieve Vrouw

met haar blauwfulpen mantel om de schouders, haar gouden kroon op het hoofd en een zilverglimmenden nap in de hand, van haar outertroon dalen, de trappen aftreden en naar het gestoelte komen. Een schoone jonkvrouw in wit slepend gewaad volgde op haar voeten en droeg haar een porceleinen kanne na. Ze bleef staan vóór Pater Hilarius, liet haar nap door haar dienstmaagd vullen en bracht hem aan de lippen van den ouden pater. Hilarius dronk den nap leeg, proefde oogluikend de zoetigheid na en, verkwikt, ging hij voort met zingen.

Zoo kreeg ieder pater te drinken, zelfs Pater Clemens, dien men uitlachte, omdat hij altijd en overal achteraan kwam; alleen Pater Celestinus werd voorbijgegaan en kreeg niets.

Hij was zeer verwonderd en zeer teleurgesteld om wat hij zag, en hij begreep niet waarom de anderen, zonder uitzondering, gelaafd werden en hij alleen niet. Hij mijmerde er over na, was verstrooid, zóó zelfs dat hij op sommige oogenblikken vergat mee te mommelen en versuft naar het outer keek, waar Onze Lieve Vrouw alweer beweegloos neerzat en luisterde.

Toen de volgende drie lessen afgezongen waren, steeg Onze Lieve Vrouw ten tweeden male van haar troon en leschte opnieuw den dorst van de zangers, daarbij minzaam glimlachend; maar als ze aan Pater Celestinus kwam, verstrakte haar gelaat en ze schreed voorbij. De pater staarde haar bedroefd achterna, terwijl ze zich verwijderde, en hij geraakte hoe langer hoe meer in de war.

Eindelijk, toen de laatste drie lessen uit waren en ook het *Te Deum laudamus* verklonken was in de hooge gewelven, kwam ze een derde maal van haar troon en laafde opnieuw haar vrome dienaars. En wéér gebaarde ze dat ze Celestinus niet zag. Toen kon deze zich niet langer bedwingen en hij riep met luider stemme: ‘O Maria, vriendelijke Moeder Gods, geef mij ook te drinken!’

De paters keken verwonderd op naar hem en meenden, de eenen dat hij gek werd, de anderen dat hij droomde, want zij hadden niets gemerkt van zijn vizioen.

Maar Maria antwoordde: ‘Gij kunt mijn bezoek missen, ge spaart al te zeer uw stem.’

Als ze die woorden gesproken had, zag Celestinus niets meer van haar; maar hij was uiterst beschaamd en klopte rouwmoedig op zijn borst.

's Middags in de eetzaal, toen de Prior de vergunning tot praten gegeven had, werd Celestinus bestormd door de nieuwsgierige vragen van zijn medebroeders: ‘Wat er hem dan toch gedeerd had om zoo opeens luidop in de metten aan 't roepen te vallen?’

Toen vertelde hij hun openhartig wat er geschied was, en als ze vernamen hoe Onze Lieve Vrouw lafenis schenkt aan wie ijverig zingen in den dienst Gods, maakten ze 't vaste voornemen voortaan nog vuriger te zingen.

Dat deden ze dan inderdaad en Pater Celestinus volgde hun voorbeeld.

V. Van zuster Bertken en den ‘korporaal’.

ZUSTER Bertken zat in den boogaard den bleek te wachten. Ze zat op een schabelleken onder den appelaar. Haar voeten keken zedig van onder den zoom van heur blauwe nonnenkleed en rustten zoetjes in het groene gras, waarin de madeliefkens naar de zonne lachten. Nu en dan, als het zoete meiwindeke door den boogaard stoeide, vlinderden de appelbloesems neder en bestrooiden de kappe van Zuster Bertken en haar knieën, en de mouwen, waarin haar handen scholen.

Zuster Bertken, het oude brave zusterken, dat voor 't klooster niet veel anders meer doen kon, zat dus op dien schoonen zonnigen meidag in den ommuurden kloosterboogaard den bleek te wachten. Niet verre van haar in 't midden van 't pleintje lagen de drie gewasschen korporalen te drogen in 't zonneken, drie spierwitte doekjes, die vierkantig te glinsteren lagen in 't groene gras vol blijde madelieven. Zuster Bertken paste er op, dat er de korporalen niets misbeurde. Ze joeg den grooten zwarten merel weg

als die te dicht in de buurt kwam, om zijn aas te pikken van tusschen de grassprieten, en ze verdreef de musschen, als die kwamen leven houden en vechten in den appelaar boven haar hoofd. En denkt ge dat Zuster Bertken *rrrt!* dee of *ssst!* zei of *hu!* riep om de vogels te verschrikken? Denkt ge dat? Dan weet ge niet wat voor een braaf vroom nonneken Zuster Bertken is. Die zal geen zonden op haar geweten laden om vogels te verschrikken. Zuster Bertken zal niet roepen of schreeuwen in den heiligen silentietijd, dien haar kloosterregel voorschrijft. En nu is 't zwijgenstijd. Daarom als de merel nieuwsgierig nader huppelt of als de musschen herrie schoppen in den bloeienden appelboom, dan staat Zuster Bertken recht, trekt de witte handen uit de mouw en zwaait haar magere armkens, en dat is genoeg. Maar de vogels hebben het al gauw begrepen, dat ze vandaag moeten op afstand blijven, en Zuster Bertken mag gerust en ongestoord op haar schabelleken blijven onder de bloeiende zoemende kruin en, met de handen in de mouwen, zoetjes mijmeren over haar groot geluk.

Want het is een groot geluk en een onzeggelijke eer voor haar, zoo onder allen uitverkoren te zijn om de drie kostelijke doekjes te hoeden en te beschutten. Zijn dat niet de doekjes, waarop het Kindeke Jezus rust, als Eerwaarde Vader Overste de Misse leest? Zuster Bertken is onuitsprekelijk gelukkig, nu het haar gegund is zoo op haar ééntje in de nabijheid te zitten van die geheimzinnige wondere doekjes, waarop het haar lieve goddelijke Bruidegom

behaagt te komen liggen om geofferd te worden voor Zuster Bertkens zaligheid. Bij die gepeinzen wordt heur onschuldig vrome hartje warm van genoegen, en een welgezinde glimlach glijdt over haar wit gerimpeld wezentje.

Uren lang zit Zuster Bertken zoo in haar eenigheid te proeven aan haar geluk, terwijl de zonne schijnt, het gras groent, de bloemen geuren en de meiwind de appelbloesems neerschudt...

Opeens hoort Zuster Bertken stappen! Ze schrikt uit haar gemijmer en kijkt: daar komt een vrouw met een kindje het voedpad langs gegaan. De vrouw draagt het kindje op haren arm en lacht er tegen en strijkt zijn handjes.

'Wat een schoon lief kindje, denkt Zuster Bertken, wat aardig krullebolleken!' Maar terwijl ze dat denkt schiet haar de regel te binnen: 'Zal die vrouw me nu aanspreken en zal ik nu moeten antwoorden?' Zuster Bertken gruwt van die schromelijke zonde. 'God geve dat die vrouw voorbijgaat!' bidt het vrome Zusterken.

Maar de vrouw gaat niet voorbij: ze treedt het grasplein op, en Zuster Bertken ontstelt er van. 'Ik zal gebaren dat ik slaap' denkt Zuster Bertken. En ze bukt haar hoofd heel diep, zoodat heur kap haar voorhoofd bergt tot aan haar wenkbrauwen, maar niet verder, en haar oogen nijpt ze dicht, maar niet zoo dicht of ze kan lonken tusschen haar wimpers naar de vrouw met het lieve kindekijn. Oei, lieve Heer! wat moet ze zien! De vreemde vrouw zet haar

kindje neder op een der doekjes. Heiligschennis! Heiligschennis!

Eer ze 't bedenkt, heeft Zuster Bertken geroepen: ‘Vrouw, wat doet ge? Daar mag niemand op liggen dan Onze Heer Jezus-Christus!’

Maar de vreemde vrouw haast zich geenszins om haar kindeken op te pakken; ze glimlacht maar en zegt: ‘Dochter, wees niet vervaard, dit zijn de windeldoeken van mijn lieve kind.’

En op denzelfden stond was ze verzwonden, en 't kindeken met haar.

Toen wist Zuster Bertken, dat ze Onze Lieve Vrouw gezien had en 't Kindeken Jezus. Ze zeeg terug op haar schabelleken onder den bloeienden appelaar en schreide bitterlijk, omdat ze zoo bot gesproken had tegen Gods Moeder...

Het doeksken evenwel, waarop het kindeke gezeten had, rook zoo wonderlijk zoet dat het leek of de gansche boogaard doorwierookt was, en Zuster Bertken snoof die balsemgeuren op en werd getroost.

En zoolang als Zuster Bertken leefde had ze liefelijke herinneringen, telkens de H. Misse gedaan werd op dat wonderdoeksken, want dan rook de kerk als een hemelsch hoveken. - 't Is waar, men bezigde dat doeksken alleen op groote hoogtijden.

VI. Van de pikkende broeders.

HET was vreeselijk heet. Van uit den blakenden oogsthemel goot de zon een regen van gloeiende stralen over de abdij, de vijvers en de velden. De gouden torenhaan laaide verblindend, de witte abdijmuren deden pijn aan de oogen, de blauwe leidaken schoten vonken. De vijvers dommelden loom en lauw tusschen hun oevers; onbeweeglijk, bek in de pluimen, scholen de eenden in 't lommer van riet en lisch; een enkele kikker kwaakte klaaglijk op een breed plompblad. Geen zuchtje bewoog de korenvelden; zwaar van korrels en hitte negen de rijpe aren op hun gouden halmen; geen geritsel in hun woud van geknoopte stammen, alleen temet een licht geknap en gekrakkel verwekt door den drogenden zonnebrand. Abdij, vijvers en velden lagen stil en moe te hijgen onder den zwaren druk van den smoorheeten hemel.

Daar kwamen, het zand van den weg opschoppend met hun voeten, drie broeders uit de abdij. Ze hadden grijze rokken aan, een breedgerande strooihoed dekte hun hoofd,

en op hun schouders droegen ze een pik en een pikhaak. Aan den rand van een korenveld hielden ze stil. Ze togen een grijzen wetsteen uit hun diepen rokzak, streken dien, ring, ring, onder en boven, langs de snede van hun pik dat het zingzangde over den kouter, sloegen een kruis en spuwden in hun handen. Ze begonnen te pikken, elk op zijn plaats, de eene rechts, de andere in 't midden, de derde links. Vooroverbuigend, den haak in de linker en de pik in de rechterhand, deden ze het lastige werk van den oogst. Met den haak trokken ze de halmen opzij, met hun scherpe lemmers sloegen ze, krachtig zwaaiend, de halmvoeten af en, wanneer de schoof vol was, zwierden ze hem ruischend neder op de stijve stoppels. Ze praatten niet. Ze verrichtten hun arbeid, aandachtig, ijverig, God dankbaar om de nieuwe rijke gave waarmee de abdij alweer een jaar zou leven. Ze luisterden naar den doffen slag van hun staal op de stengels, naar het droog gereuzel der omgehaakte halmen en neergevelde schooven, naar het gesjirp der krekels en 't gejubel der leeuweriken. Ze luisterden naar die oude, welbekende oogstgeluiden en waren blijde. Maar spreken deden ze niet. De blijdschap bleef in hun dankbaar, weltevreden hart. Alleen blonk er kinderlijke pret in hun oogen en zweefde er, af en toe, een monkel over hun mond. Ze zagen de bloedroode klaprozen en de diepblauwe korenbloemen en de blanke windekelken, al de ongewenschte maar verrukkelijk mooie gasten der korenvelden: ze kapten ze neder, onmeedoogend, doch verkwikten hun blik aan de heerlijke kleuren. Die

bloemen en die kleuren herinnerden hun het wonderbare Lieve-Vrouwebeeld in de kerk der abdij. Was 't korenbloemenblauw niet de kleur van den fulpen mantel? En had het Kindeken, dat speelde op de knieën der hemelsche Moeder, geen kleedje als kollebloemen zoo rood? En was de lelietak dien Gods Moeder in heur vingeren prangde, niet blank als de kelk der winde? De broeders verheugden zich omdat de bloemen des velds hen denken deden aan de Lieve Moeder Gods en haar kostelijk beeld in de kerk. Een blijde, vrome gepeins vervulde hun geest, een gepeins dat als wonnige zoetigheid nederzeeg in hun argelooze harten. En terwijl ze zwijgende verdiept gingen in hun troostrijk gemijmer, hieuwen hun vlijtige pikken eenbaarlijk het voedzame graan, de eene schoof vlijde zich naast de andere, en de stoppels werden bedekt met hun immer talrijker rijen.

Maar langsom feller begloeide de zon de abdij, de vijvers en de velden. Ze stak heur heete spiesen in den gebogen rug der broeders, schoot heur vlammende pijlen op den halmenwand dat ze terugketsten tegen 't lijf en in 't gezicht der pikkers, en verkeerde de lucht rondom in één doorblakerd verterend gewaad. Het kittelend zweet berstee de broeders uit te allen kanten: het liep van hun gezicht, het overstroomde hen van het hoofd tot de voeten. Keer op keer veegden ze met hun mouw hun voorhoofd af, maar luttel hielp dat, een stonde later lekten de wrange droppels weer af en beten in de oogen of verziltten de lippen. Hun

zware kleeren kleefden heet-vochtig aan hun lichaam en het baatte niet of ze zich een oogenblik oprichtten om een koeltje te vangen in mouwen en spleten, er waren geen koeltjes, de lucht stond in lichterlaaie en zoohaast ze zich bukten, was 't opnieuw het benauwende drukken der warmnatte kleeren en 't krieuwelend kruipen der lastige droppels over hoofd en nek. Erge vliegjes ronkten plagerig rond, boorden hun snoeten in hun prikkelbaar vel en bleven vastzitten met hun vleugels. Kafjes en stofjes dwarrelden op en besmoezelden gezicht, handen en voeten. O, die zon, die hitte en dat zweet!

- Heilige Maria! ontferm u onzer! baden de broeders.

En zie, nauw was die zucht geslaakt, of een lieflijk geruisch als van lisplend loover deed de broeders zich oprichten, en wie kwam daar lichtvoetig aangetreden over de stoppels van 't veld? Wie anders dan Gods Moeder zelve in haar ruischenden koninginnemantel, en achter haar twee schoone dienende maagden met zuiverwitte doeken op den arm? Minzaam naderde de Helpster der arbeiders en bleef staan voor den oudsten der broeders; ze ontving een doek uit de handen harer dienaressen en, moederlijk teeder, droogde ze het zweet van 't voorhoofd en de wangen des broeders: een wonderfrissche koelte laafde en verkwikte opeens zijn verhitte lichaam, zoodat hij zich voelde als in een helderstroomenden zondoorschenen vliet. Dan kwam de beurt aan den tweeden broeder en vervolgens aan den derden: ook hen wischte en koelde Gods Lieve Moeder met een

blanken hemelschen doek, zoodat hun lichaam spande en trilde van versche kracht en wonnige frischheid. En tusschenin glimlachte Maria, knikten vriendelijk de maagden en alle drie spraken ze woorden van troost met hun zilveren stemmen. De broeders zagen geen koren meer, geen pik en geen haak, geen vijvers en geen abdij; de leeuwerik rees op tierelierend, en ze hoorden hem niet, noch hoorden ze langer het gevedel der krekels; hun oogen waren gevangen voortaan door de korenbloem-, kolle- en windekleuren der Hemelsche Koningin en harer dienende heiligen, hun ooren dronken gretig de lieflijke muziek der troostende stemmen; ze wisten van tijd noch plaats; onttogen aan zichzelf leefden ze met ziel en zinnen in de ongelooflijke en toch heuschelijk ware wonderverschijning daar vlak voor hen...

Onderwijl stapte Jacobus, de oudste der broeders, de stoeptreden af der abdij. In zijn rechter hand klemde hij de oor van een steenen kruik vol bier, in de linker hield hij een blikken drinkkroes: hij zou de pikkende broeders te drinken dragen. Hij sjokte en slofte op zijn versleten beenen over het pad van den boomgaard en daalde af naar de vijvers: aan den overkant van 't water, op de glooiing, waren de korenvelden waar de pikbroeders arbeidden. Jacobus koos den dijk die den eersten plas scheidde van den tweeden en vorderde zijn weg door het stoffige onbelommerde gras. Met oogen half dichtgeknepen voor 't overdadige zonnelicht, zocht hij aan den overkant de plek van zijn bestemming.

Hoezoo, had hij zich vergist? Waren er dan zes broeders aan 't pikken gegaan in plaats van drie? Mijn geheugen wordt zwak, dacht broeder Jacobus. 't Ergste is dat ik bier getapt heb voor drie, ik zal de kroes niet zoo vol mogen gieten. Jammer voor die arme broeders: ze zullen wel dorst hebben in zoo een hitte. Maar wat zie ik? Zie ik nu goed of zie ik slecht? Had broeder Jacobus de handen vrij gehad, hij had voorzeker zijn oogen uitgewreven. Doch nu staarde hij andermaal en scherper met onbewreven oogen, en waarachtig, neen, hij bedroog zich niet... God bewaar me! daar zijn drie vrouwen bij de broeders! Broeder Jacobus was haast verlamd van ontzetting en sloeg beschaamd zijn oogen neer. Toen zijn eerste verschrikking over was, durfde hij weer te kijken; misschien waren het tóch geen vrouwen. Doch wat hij thans ontwaarde, was zijn vroom gemoed te machtig, 't deed hem huiveren en ijzen van afschuw en koken van verontwaardiging: de broeders lieten zich 't aanzicht afwisschen door een vrouw, door een vrouw... Had hij 't niet gezien, hij had het nooit geloofd. O, wat schijnheilige broeders! Doch hij kende zijn plicht en versnelde zijn stap: hij zou krachtig ingrijpen, de vrouwen verjagen en de zondaars streng berispen. God, God! hoe was 't mogelijk!

Hijgend en zweetend klom Jacobus den oever op en betrad het stoppelland. Hij lette niet op de rijke zware schoven die rijden langs den grond, hij zag niet de roode en blauwe en witte bloemen die, verwelkend, nog lachten

van tusschen de gevelde halmen, zijn booze blik verslond de drie broeders in hun grijzen kloosterrok en de drie vrouwen in hun bonte wereldsch gewaad en hij ergerde zich te heviger naarmate hij naderde, vooral nu hij ook het dartel gesnap vernam waarmee die wichten de broeders verdwaasden.

Hij strompelde zoo hard hij 't vermocht over stoppels en schooven, mompelend reeds de bittere woorden die hij straks zou spreken, zich opwindend over het groote kwaad dat daar geschiedde voor zijn oogen en dat geen einde nam ondanks zijn naderen... Doch plots valt hij op zijn knieën en zijn oude oogen weenen van berouw en van blijdschap, van berouw omdat hij zijn broeders zoo gruwelijk heeft miskend, van blijdschap omdat hij, al was 't maar een pink, de Moeder Gods heeft aanschouwd. Want waarlijk zij was het: terwijl ze ten hemel voer met haar gezellinnen, heeft hij ze erkend aan heur minnelijk gelaat en aan de zoete stemme waarmee ze de broeders zegende.

Gevieren knielden ze thans op 't afgeschoren veld onder den wijden blakenden hemel en dankten God en zijn Lieve Moeder.

VII. Van Pater Koenraad.

HET was half voormiddag en nog steeds was Pater Koenraad vervuld van het heilig Evangelie, dat hij dien morgen in zijn mis had gelezen. Dikwijls wist hij na de mis ternauwernood wat voor Evangelie hij gelezen had. Nu wist hij 't niet alleen, hij was er van ontdaan, het beroerde zijn gansche ziel. Zoohaast hij terugkwam op zijn cel, had hij zijn Bijbel van 't boekenplankje gegrepen en 't Evangelie herlezen, keer op keer. Hij kende 't al van buiten en mompelde 't haast onwillekeurig bij zichzelven:

En zie, er was een mensch te Jerusalem, met name Simeon, en deze mensch was rechtvaardig en godvreezend, en in verwachting van de vertroosting van Israël, en de Heilige Geest was over hem. En hem was geopenbaard door den Heiligen Geest, dat hij den dood niet zou zien vóór hij den Gezalfde des Heeren had aanschouwd. En hij kwam door den Geest naar den tempel. En toen de ouders het kind Jezus binnenbrachten om voor Hem te doen naar de gewoonte

der Wet, ontving ook hij Het in zijn armen, en hij zegende God en zeide:

> Nu laat Ge uwen dienaar gaan, o Heer,
> volgens Uw woord, in vrede.
> Want gezien hebben mijn oogen uw heil,
> dat Ge bereid hebt voor het aanschijn aller volken:
> Een licht tot openbaring aan de heidenen
> en tot luister van Uw volk Israël.

Pater Koenraad zag 't gebeuren voor zijn geest. Hij stond in Jerusalems tempel, in de geheimzinnige schemering der zware pijlers en bogen, en uit de hooge donkere gewelven viel een lichtglans op het vervoerd gelaat van den witgebaarden vrome, die, knielend, het goddelijk Kindje in zijn armen droeg en Jehovah dankte met luider stemme. Koenraad's hart smolt in verteedering. O, hoe benijdde hij den gelukkigen Simeon! Hoe brandde hij van verlangen om hem het Kindje uit de handen te nemen en 't te drukken tegen zijn eigen borst. Hij werd er zenuwachtig van. Hij richtte zich op van zijn stoel en begon op en neer te stappen in zijn cel, de handen verstoppend in de breede mouwen van zijn bruine pij. Hij stapte, stapte, vier passen heen, vier passen terug, altijd van her, altijd van her, doch bedaren deed hij niet. Och, zijn celletje was zoo bitter klein voor zijn grenzeloos verlangen. Hij versmachtte in zijn benepen kamertje. Hij schreed naar 't raam en met een ruk gooide hij 't sperrewijd open. De koele voorjaarsluchf stroomde

binnen. Koenraad rekte borst en longen en ademde gulzig de verkwikking in. Hij liet zijn oogen over aarde en hemel waren: wat was 't al heerlijk buiten, voor dit jaargetijde. 't Was hem opeens een blije verrassing. Er zat nog wel wintervinnigheid in de grijsblauwe lucht, maar de zon won reeds kracht en Koenraad bemerkte met vreugde dat de sombergroene denneboomen, die de zandheuvels om het klooster begroeiden, schik hadden in de jonge warmte die hun toppen koesterde. Hoe stil en vreedzaam droomden daar de bosschen in den zachten zonneschijn. Koenraad dacht dat het daar goed moest zijn om te bidden. En waarom zou hij niet gaan en dáár zijn gebed verrichten? Bad zijn heilige vader Franciscus niet ook in de bosschen? En wie weet of de zoete Maagd Maria aldaar zijn bede niet verhooren zou? Wel was 't ontzaglijk veel wat hij haar vragen wilde, maar, was ze dan zijn lieve Moeder niet?

Hij trad zonder dralen de kloosterpoort uit en de bosschen in. Hij hoorde den tred niet van zijn sandalen op den molligen groengeschakeerden mosgrond, geen vogel piepte in de stramme hardgeveerde kruinen, 't was stil rondom als in een verlaten kerk. Alleen wanneer een windje in diepen langen haal kwam aangezucht, wreven de stijve sparrekoppen schuddend en knikkend tegeneen, zoodat de droge takjes krakkelend afknapten en neurreuzelden langs de ruige stammen. Het zonlicht broeide op de donkere toppen, ontgloeide een boomstam hier en daar, wierp heldere strepen

en vlekken op den boschvloer. De geluidlooze gedemptzonnige heimelijkheid die Koenraad als een heiligdom omving, ontkluisterde zijn geprangde ziel. De geweldige drang van zijn begeeren sprong los. Hij bedwong of verkropte niet langer wat onstuimig zijn hart ontwelde. Hij viel neer op zijn knieën en weende van verdriet. Hij weende lijk een man, die zijn zwaar verdriet verborgen hield voor de menschen, maar het uitschreit in weeke weldoende overgave, zoogauw hij zich alleen weet en onbespied. Koenraad's verdriet kwam uit zijn innige liefde tot Maria en haar beminnelijk Kindje. Hoe dikwijls had hij Gods lieve Moeder niet gesmeekt zich eens aan hem te vertoonen. Hoe gaarn, hoe eeuwig gaarn had hij haar lieftallig gelaat willen aanschouwen. O die Simeon!

- Geliefde Moeder, laat me toch èven die zoetigheid proeven die Simeon smaakte, toen hij Onzen Heer in zijn armen ontving, op den dag van uw kerkgang...

En 't gebeurde dat Onze Lieve Vrouw zich vermurwen liet door Koenraad's gebed. Gedragen door de zonnestralen zweefde ze neer tusschen de stammen der dennen en stond plots, glanzend en glimlachend, voor den geknielden monnik. Koenraad verschoot en kleurde van 't schielijk geluk. Hij staarde opwaarts, doch moest de oogen onmiddellijk neerslaan. Want verblindend schitterde de schoonheid der hemelsche Koningin en nog heerlijker het blinkende Kindeke dat ze beurde op haar armen: het gansche bosch spiegelde en lichtte en glinsterde in den bovenaardschen gloed.

- Neem aan! sprak Maria en 't was Koenraad of hij 't orgelspel hoorde in de kloosterkerk.

Hij zag weer op en, op zijn uitgestrekte armen, legde Gods Moeder haar lieven Zoon, die schoon is boven de kinderen der menschen. Koenraad voelde het verrukkelijk Kindje wegen op zijn armen, hij voelde de warmte van zijn poezel lichaampje, hij verloor zijn blik in de verlokkende diepte van die blauwe kijkertjes, hij zag dat blanke voorhoofdje, die blonde krullen, die ronde wangen, die roode lippen... O, die verleidelijke roode lipjes! Die éénmaal zoenen! Zou hij durven?.... Koenraad aarzelde, huiverde, duizelde.... Hij kon 't niet laten: hij neigde het hoofd en deed het... Een golf van zaligheid overspoelde zijn ziel en zinnen, verdronk zijn bewustzijn, zoog hem mee in bodemlooze zeeën...

Toen Koenraad tot bezinning kwam, lag hij plat te gronde. Hij richtte zich overeind, nog bedwelmd en verdwaasd om zich heem kijkend. Zwijgend stonden daar de sparren, lagen daar de zonneplekken in 't mos, een haas maakte schuw een omweg... Had hij gedroomd? Was 't werkelijk gebeurd? 't Was niet mogelijk. Hij durfde niet gelooven dat het eindelijk geschied was, hij kon 't niet vatten: 't kwam hem zoo nieuw, zoo onbegrijpelijk voor. En toch, nóg voelde hij de hemelsche vreugd nasidderen in zijn ziel, tintelden zijn lippen van den goddelijken kus. Eensklaps, daar hoort hij stappen naderen en wendt zich om: 't is zijn boezemvriend, pater Godfried.

- O Koenraad, roept deze hem toe, gelukkige man: ik

heb alles gezien, ik heb gezien hoe Onze Lieve Vrouw...

Doch Koenraad heeft reeds de vingeren op den mond van zijn vriend gelegd:

- Zwijg, zwijg, om Gods wil, vertel het niemand... toe, beloof mij dat.
- Indien ge dat verlangt, antwoordde Godfried, beloof ik het.

En Godfried hield woord zoolang Koenraad leefde, maar toen deze heiliglijk gestorven was, maakte hij 't wonder openbaar.

VIII. Van een wonderen tap.

HET werk van broeder Clemens was in den refter. Voor elk maal moest hij de tafels beredderen: de stoelen plaatsen, 't ammelaken spreiden, de borden zetten, vork en lepel naast elk bord, den steenen drinkpot bij elk bord. Voorts moest hij uit den kelder de groote bierkruiken volhalen, en die, vóór de paters kwamen, neerzetten op tafel, alle zes man een kruik. Dat was zijn werk en niemand die 't beter had kunnen verrichten dan hij. Altijd stonden de tafels juist in hun vierkant; altijd stonden de stoelen vast in 't gelid, geen duim buiten den rang; evenzoo de borden, 't handgerei, de potten en kruiken. En nog nooit was 't gebeurd dat Clemens met het tafelzetten niet klaar was, toen de paters in zwijgende rijen binnenschreden om te eten. Want Clemens deed zijn werk met genoegen. Hij wist wel dat het verhevener werk was het Woord Gods te verkondigen van den kansel of de zondaars in den biechtstoel met den Rechter te verzoenen of op het outer de heilige Geheimenissen te vernieuwen, maar hij wist

even goed dat niet allen geroepen werden tot dezelfde taak en dat niet de hoogheid der taak maar het zuivere inzicht de verdienste schept. Broeder Clemens volbracht zijn onoogelijk refterwerk met een zuiver en heilig inzicht: alles ter eere Gods en van zijn Lieve Moeder Maria.

Op een schraagsteen, aan den wand van den refter, stond een prachtig beeld van Onze Lieve Vrouw: 't droeg een zilveren kroon op het hoofd en 't steunde met de voeten op gewiekte engelenkopjes, en op zijn rechter arm droeg het 't goudgekroonde Kindeke Jezus met een wereldbol in zijn palmpje. Hoe dikwijls keek de vrome broeder niet op onder 't werk en mompelde liefdevol: Wees gegroet, Maria, en dan docht het hem dat de minzame Maria zoetjes vezelend wedergroette en goedkeurend knikte. Doch hoe liefdevol Clemens opschouwde naar dit beeld, er was een ander dat hem veel liever was. Schoon was dat ander beeld niet, ach neen, 't was oud en vermolmd en gekneusd, en juist om zijn deerlijk uitzicht en droeve versletenheid had men 't verwezen naar den rommelzolder, maar Clemens had het niet kunnen verkroppen, dat een Lieve-Vrouwebeeld verbannen werd naar zoo'n verlaten onwaardige plaats als een rommelzolder. Daarom had hij het gered van die schande en in zijn armen, teederlijk bezorgd, naar den kelder gedragen, waar hij dagelijks bier tapte. Daar was 't verstooten beeld geheel van hem, daar werd het zijn eigen dierbaar kostelijk beeld, in zijn oogen oneindig schooner dan 't beeld in den refter of dan 't beeld zelfs in de

kerk. Hij had er een troon voor getimmerd te midden der vaten, hij bracht het bloemen en sieraden, hij vereerde en beminde 't als zijn eigen lieve hemelsche Vriendin.

Hij kwam den kelder niet in of ging hem niet uit, zonder Onze Vrouwe te groeten met de teederste kozendste namen die hij bedenken kon: 't was een eenige wonne en een weergalooze geneugte voor hem al de genegenheid van zijn rein gemoed uit te storten voor dit arme afgetakelde Mariabeeld.

En nu gebeurde het, op een middag, dat het ammelaken reeds vlekkeloos en gaaf van vouwen over 't tafelblad lag, dat de borden en potten ordelijk en net te blinken stonden tegenover de gerangschikte stoelen en dat er broeder Clemens niets anders meer overbleef te doen dan de reuzige, rondgebuikte bierkan vol te tappen. Hij pakte die bij de sterke oor en schreed kelderwaarts. Het eerste wat zijn oogen zochten, toen hij langs de klamme trappen de koele schemerige diepte indaalde, was zijn teergeliefde Lieve-Vrouwebeeld.

- Wees gegroet, Maria! zei hij vriendelijk, en hij zette zijn groote bierkan neer op den vloer. Want hij kon den lust niet weerstaan zijn Vriendinne een poosje te onderhouden en op te beuren in haar eenigheid.

- Gij zijt nog altijd dezelfde arme verstooten vrouw van Bethlehem, sprak hij medelijdend; daar was toen voor u geen plaats in de herbergen en gasthoven, de menschen met schoone kleeren en geld op zak gingen vóór en gij

moest gaan schuilen in een stal, bij de beesten; 't is sedertdien nog niet veel beter geworden voor u: uw schamele armoedige beeltenissen worden uit kerken en panden en kapittelhuizen verwezen en bij bucht en afval gegooid op afgelegen zolders, waar stof u bestuift en de spinnen u omwebben... Maar ik wil voor u zorgen, lieve Moeder met uw goddelijk Kindeken, hier in mijn kelder zal u geen leed wedervaren, ik houd al te veel van u!

En zachtjes, alsof hij levende wezens voorhad, die hij bang was te bezeeren, streek Clemens de enkele stofjes van de golvende haarlokken van Maria, drukte hij, in een opwelling van teederheid, haar verminkte houten hand, en ook het arme kleine Jezusken betoonde hij zijn hartelijke liefde, het vertrouwelijk kittelend onder zijn kinnetje en het toesprekend met vele teedere zoete naampjes...

Plots, deling! deling! deling! galmde het boven door de kloostergangen: dat was de klok van den kok die de paters naar 't noenmaal riep. Broeder Clemens schrok geweldig. Hij had zijn tijd verpraat met Onze Lieve Vrouw. Voor 't eerst van zijn leven zou zijn tafel niet klaar staan.

- Goede Moeder, nu word ik bekeven... Spaar mij die schande!

In vliegende haast plompt hij de kan bij 't vat en draait de kraan open: een dun straaltje plast ruchtig op den bodem der kan en begint de wijde holte te vullen. Jezus! hoe gaat dat langzaam! En boven galmt bestendig de klok van den kok, afroepend de hongerige monniken van hun cellen, ze

noodigend naar den welverdienden smaaklijken disch. Broeder Clemens ziet de monniken schrijden door de gangen, de handen in de mouwen, de lippen dicht, de oogen neergeslagen, hij ziet ze binnentreden in den refter, zich opstellen achter hun stoelen, een kruis maken voor 't gebed, hij ziet ze gaan neerzitten bij hun bord, grijpen naar de bierkruiken... er is geen bier in de kruiken en met verwonderde ongeduldige oogen zoeken ze den nalatigen broeder Clemens... Broeder Clemens krijgt het angstzweet op 't voorhoofd, terwijl dit gezicht voor zijn verbeelding staat, en hij 't langzaam, wanhopig-langzaam neerstralen aanschouwt van 't dunne bruine bierdraadje in de reuzige rondgebuikte kan... Deling! deling! deling!... Ja, ja, ik kom, broeder kok. Door den hemel ingegeven, rukt broeder Clemens den tap uit het vat, het bier stroelt in breede druischende geut den gapenden hals in, gromt en bromt en sputtert in den volloopenden buik, het schuim woelt op in bellen en blazen, lilt over den rand: de kan is vol. Deling! deling! deling! Ik kom in tijds, broeder kok! IJlings pakt broeder Clemens de zware kan bij de oor, sjouwt ze de trap op, holt naar den refter, vult de kruiken... Met een zucht van verlichting omdat hij tijdig klaar komt en de schande ontsnapt, zet hij de leeggeschonken kan in een hoek...

Dat heeft broeder Clemens hem fijn gelapt. Maar:

- Heilige Maria! wat heb ik hier nog? Den tap! Dwaas, die ik ben! Ik ben verloren!

Bleek van ontzetting bestaart de ongelukkige den tap

dien hij omknelt met de linker, in zijn gejaagdheid heeft hij vergeten hem terug te steken in 't vat: nu zal de keldervloer wel stroomen van 't bier. Hij krijgt de tranen in de oogen, de arme broeder. Nu komt hij dan toch tot schande en beschaming. Zijn hart vasthoudend voor den aanblik der onherroepelijk gebeurde ramp, spoedt hij opnieuw naar den kelder om te redden wat misschien nog te redden valt. Hij valt de trappen af, want gaan kan 't niet heeten en, dank, o goede barmhartige Vrouw Maria, geen enkele droppel bier bevochtigt den vloer: er stéékt een tap in de ton. En wat een wondere tap is dat: de vinger zelf van het leelijke Mariabeeld.

Dat mirakel heeft de lieve Moeder Gods verricht om haar vromen liefhebbenden dienaar, broeder Clemens, uit zijn pijnlijken nood te redden.

Broeder Clemens zinkt overweldigd op zijn knieën en bidt en dankt, en dankt en bidt, en kan niet ophouden met bidden en danken en is al te zeer verbijsterd door zijn onbesefbaar geluk dan dat hij nog aan refter of monniken of noenmaal en berisping denken zou. Eindelijk worden zijn medebroeders ongerust over zijn uitblijven en gaan op zoek en vinden hem, opgetogen knielend voor het schamele beeld, dat nog steeds met zijn vinger het bier den uitgang stopt.

Het wonderdoende beeld bleef niet langer in den kelder: met diepen eerbied namen de monniken het op en plaatsten het in het koor der kerk, hoog op een stralenden eeretroon.

IX. Van Bertus en den duivel.

DE Boschkanters hadden een kapelleken gebouwd. Ze hadden er een willen hebben, kost wat kost. Ze hadden willen toonen dat ze zoo goed katholiek waren als eender welke andere wijk van 't dorp en, vooral, ze wilden een eigen heiligdom, waar ze een kaarsken konden opsteken als 't scheef ging in 't huishouden of in de boerderij, waar ze op de meiavonden gezamenlijk hun rozenhoedje konnen bidden - 't was zoo ellendig ver, naar de parochiekerk - en waar ze samen konnen bidden tot lafenis der ziel als iemand van de buurt over aarde lag.

Ze hadden op 't geld niet gezien: de eene had er een zak aardappelen voor over, de andere verkocht een zak graan, een derde besteedde de opbrengst van een botermarkt. Geen levende ziel, hoe arm ze ook was, had heur penning geweigerd: ieder wou zijn aandeel geven in de kosten, omdat hij zijn aandeel wilde in den zegen.

't Was dan ook een schoon gebouwtje geworden. 't Stond op 't drieschken, onder de hooge waaiende popels, omringd

door de boerderijen van den wijk, als het kleinste jongste kindje veilig gezeten in den kring van de oudere grootere broers. Uit gaven rooden baksteen was 't opgemetseld, netjes in de voegen, met een spitsboogde deur aan den voorkant, met een spitsboogde venster - nog wel gekleurde ruiten! - aan weerszijden, met een aardig spits leien torentje boven op het blauwleien dak. En in het torentje hing een bel met een touw aan, en binnen in de kapel stonden splinternieuwe banken. Alles was in orde, op 't voornaamste na: er ontbrak nog een Lieve-Vrouwebeeld. Wat daarmee gedaan? 't Was een gewichtige zaak, alleszins, en daar was overleg bij noodig.

Op een avond, als 't alam opgeborgen en de pap gegeten was, vergaderden al de Boschkantsche boeren op het drieschken. Ze zetten of strekten zich in 't gras onder de popels, ontstaken een pijp, en scherpten hun verstand. Allen waren 't er over eens dat ze een schoon beeld moesten hebben, maar daar hield de eensgezindheid op. Want de eenen meenden dat een gehouwen beeld het schoonste was en de anderen hielden het met een geschilderd; sommigen schonken de voorkeur aan een steenen beeld, sommigen aan een houten; er waren er die een beeld uit Brussel wilden en er was er een die een besten schilder in Gent kende. 't Was een Babelsche verwarring: zooveel hoofden, zooveel zinnen.

Toen opende de oude rijke neerhofboer, die nog geen woord gesproken had, zijn mond en sprak:

- Mannen, luistert naar mij. Waarom zouden we ons geld naar den vreemde dragen, als we goed kunnen gediend worden op ons eigen parochie? Kan Bertus ons geen Lieve-Vrouwebeeld schilderen?

Bij die woorden ging er allen een licht op:

- Ge hebt gelijk, boer. Hoe is 't mogelijk dat we aan Bertus niet eerder hebben gedacht? Jawel, Bertus is onze man.

Daarmee was 't geschil beslecht. Elk klopte zijn pijp uit op zijn holleblok, kroop overeind en wenschte goeden nacht.

En zoo kwam het dat Bertus, de schilder, drie morgens later op den Boschkant verscheen om het nieuwe kapelleken van een Lieve Vrouw te voorzien. Bertus was een oud manneken, met lang grijs haar en een gerimpeld gezicht. Hij ging wel een beetje gebogen, maar versleten was hij nog niet, lang niet. Hij had al veertig keer te voet den jaarlijkschen beeweg naar Halle gedaan, en, in de jeugdigheid van zijn hart, maakte hij 't vaste voornemen dat nog tien keer te doen; zijn jubilee zou hij vieren, zijn gouden jubilee. Onze-Lieve-Vrouw van Halle zou hem wel gezond laten! Bertus' grootste vreugde was Lieve Vrouwen schilderen. Hij werd dikwijls door pastoors en door boeren gevraagd om hun ontverfde beelden op te knappen en dat deed Bertus dan ook wel met genoegen, maar 't liefste van al schilderde hij beelden op eigen hand, 't zij op doek, 't zij op muren. Dan eerst was hij in zijn weer. Dat was

hem liever dan een kermis. En dan moest ge zien hoe hij erop paste om de Lieve Vrouw zoo schoon mogelijk te maken. Modellen had Bertus niet noodig. Geen model was hem schoon genoeg. Maar in zijn hoofd leefde er een beeld, waarbij geen ondermaansche schoonheid het kon halen, en dat teekende hij na. Zoover als 't kon, natuurlijk. Want Bertus was zoo verwaand niet of hij wist wel, helaas, dat hij met zijn verf en penseel zijn hemelsch ideaal niet verwezenlijken kon. Het speet hem genoeg dat hij onmachtig was. Maar wie was de schuld van zijn onmacht? Bertus wist dat ook, stellig wist hij dat: 't was de duivel. Die helsche slang kon Onze Lieve Vrouw niet lijden, ze kon 't Haar niet vergeven dat ze de moeder werd van Jesus-Christus, en aldus haar venijnigen kop verplette. Daarom sloeg ze Bertus met onmacht, daarom belette ze hem Onze Lieve Vrouw zoo heerlijk af te beelden als ze werkelijk was. De menschen konnen den duivel anders wel eens den rug heelemaal toedraaien, en uitsluitend Onze Lieve Vrouw beminnen en haar goddelijken Zoon. Maar Bertus zette het den duivel betaald, hij wreekte zich. Telkens schilderde hij den duivel bij Onze Lieve Vrouw bij, dan eens onder haar voeten, dan eens op vlucht gaand, dan eens op zijn knieën, maar dan maakte hij den duivel zoo leelijk, zoo monsterachtig leelijk, dat het was om op uw knieën te slaan van 't onbedaarlijk lachen. Aldus nam Bertus den Zwarten Piet in de maling, en met het plan

om dat vanher te doen, begon hij zijn werk in 't nieuw kapelleken op den Boschkant.

Hij leende de schragen van den zager en een paar stellingplanken van den metser, en daarmee maakte hij zijn steiger. Hij werkte zich naar boven met zijn oude lichaam en toog zonder uitstel aan de schepping van zijn kunstgewrocht. Eerst echter sloeg hij eerbiedig een kruis en bad godvruchtig een Wees-Gegroet. Want aan Godes zegen is alles gelegen, dacht Bertus. Hij streek den muurwand schoon effen, zette hem in de grondverf, en schilderde aandachtig zijn Lieve Vrouw. Langzaam, trek voor trek, verscheen er onder zijn vlijtige handen een bevallige vrouwengestalte, dragende op haar armen een bekoorlijk knaapje, dat zijn kopje vlijde tegen de wang der moeder: Maria en haar goddelijk Zoontje. Maria kreeg een rood onderkleed en een blauw bovenkleed en op haar hoofd bovendien een groenachtigen doek die uitbolde in den wind. Want ge kondt zien aan de beweging der kleeren dat Onze Lieve Vrouw zoo juist uit de lucht neerdaalde om haar intrek te nemen in 't kleine kapelleken der Boschkanters. De boeren, die voorblijkwamen van hun veld, traden nieuwsgierig binnen en keken toe. Hoe schoon! hoe schoon! zeiden ze tegen malkaar, maar ze fluisterden zacht, uit vrees dat ze Bertus stooren zouden. Doch Bertus zelf, wanneer hij achteroverleunde om zijn werk te overschouwen, vond het bijlange niet schoon genoeg. O, hoe veel verrukkelijker was het beeld dat hij omdroeg in zijn hoofd, maar hij kon

't niet naar buiten brengen, hij kon 't niet vastzetten in zichtbare lijnen en kleuren. Alweer 't zelfde liedje, klaagde Bertus, de duivel is er weer mee gemoeid, maar ik zal hem... En Bertus maakte zich kwaad, hij dopte grimmig zijn penseel op zijn palet en begon iets uit te teekenen dat samenkromp onder de voeten van Onze Lieve Vrouw. Waarop dat schilderschepsel geleek, kan geen mensch beschrijven. Het geleek op alle leelijke, afschuwelijke, walgelijke beesten tegelijk: op een monsterpad, op een monsterspin, op een monstervleermuis, op een monsterslak, op twintig andere vieze dieren, want van al die dieren had het eenig lichaamsdeel overgenomen. Het wangedrocht was slijmig bovendien en gerapt en puistig, huh! om te gruwen, en 't schrompelde thoop van stekende pijn en ontzettelijken angst onder den teeren sierlijken voet der schoone Lieve Vrouw.

Terwijl de vertoornde Bertus aldus doende was om zijn gal uit te spuwen tegen dien dwarsdrijver uit de hel, hoorde hij plots achter zijn rug een kwaadaardig gegrinnik. Hij keek om, en hij verschoot toen hij den schouwen kerel ontwaarde die hem stond ga te slaan. Hij was zoo lang en zoo mager als een boonstaak, stond op zonderling stompe voetjes, had een vuurroode spanbroek aan en een lange slodderjas die opbultte onder aan den rug, en op zijn kop droeg hij een rond spits hoedje met een haneveer. Maar menschen! wat een branders van oogen in dien kop, precies kolen vier! En wat een breede grijnsmond, hij spleet

open tot aan de ooren en ontdekte twee rijen groote scherpe tanden...

- Wat zoekt ge hier, kameraad? vroeg Bertus eenigszins beverig.

- U! grinnikte de duivel, - want hij was 't, - ge hebt nu al dikwijls genoeg mijn portret geschilderd...

Dit zeggende, schoot hij vooruit en, met een geweldigen ruk, trok hij een schraag van onder de steigerplanken waarop Bertus zat. De planken vielen te gronde en Bertus kantelde...

- Maria, help!

Bertus viel niet mee met de planken, want nog terwijl hij om hulp gilde, greep hem een sterke hand zachtjes bij den arm en liet hem behoedzaam neerzakken op den vloer van de kapel. Hij keek omhoog en hij zag nog met een wip, hoe Onze Lieve Vrouw haar eenen arm terug onder haar kindje lei. Achter zich hoorde hij een ijselijken kreet en het dichtsmakken van de kapeldeur...

- O beste Lieve Vrouw, bedankt, bedankt! riep Bertus, op zijn knieën vallend, al leefde ik nog honderd jaar, ik ga nog honderd keer te voet naar Halle beevaren.

En zoo kregen de Boschkanters hun schoone Lieve Vrouw met den leelijken duivel.

X. Het zoet avontuur van broeder Alexis.

BROEDER Alexis was koster in de kerk der bruine paters. Hij was een oude man met een moe hoofd en teer gestel en daarom had men hem ontslagen van het zware werk in den kloostertuin en in de keuken. Maar hij was niet lui, broeder Alexis. Wel neen, vlug en vlijtig liep hij op en neer in koor en sakristij en repte de handen als een jongeling, want hij had hart voor zijn kosterswerk. Hij was 's ochtends de eerste in de kerk om de outers te ontblooten van hun dwalen, om de kanonborden op te richten: het groote Konsekratiebord in 't midden, het Lavabobord rechts, het Sint-Jansbord links, om de kruikjes te vullen met water en wijn, om de kaarsen te ontsteken, de godslamp te voorzien van olie. Hij was bij de hand om de paters de lendenkoord aan te geven wanneer ze zich kleedden voor de Mis, om de albe op te trekken of neer te halen tot ze fraai en ordelijk hing over de pij, om den kazuivel voorzichtig, bang voor kreuken, over het hoofd te steken en de kelken, die maakte hij klaar, met

hostie en doekje en al wat er bij hoort, zoo net en onberispelijk dat de priesters zelf het niet beter vermochten. En onderhand hield hij een oog op de biechtstoelen en verwittigde hij de paters als er biechtelingen wachtten, lette hij ook op de kommuniebank of er iemand Onzen Heer wenschte te ontvangen, nam hij de kaarsen aan die de geloovigen wilden laten branden voor 't beeld van Sint Antonius van Padua. Overal waar hij zijn moest, daar was broeder Alexis, en onveranderlijk met hetzelfde goede, vriendelijk voorkomend gelaat, dat vrede uitstraalde en blijheid van ziel. En als in den laten morgen al de missen gelezen en gezongen waren en er van de geloovige schaar niemand meer nableef dan een oud gekapmanteld vrouwtje dat den kruisweg deed of een vrome rentenier die zijn ziel verpleegde en paternosters bad, toen was broeder Alexis nog immer druk: want dan moesten de lichten gedoofd worden met den langen domper, moesten de kanonborden weer neergelegd en de dwalen met gewijde spreuken op hun voorzoom weer gelijkig ontrold tot dekking der outers, moesten de kruikjes weggedragen en schoongespoeld, moesten de priesterkleeren, de kelken en al het heilig gerief weer opgeborgen en ingepakt in laden en doozen en kasten.

Eerst als dit alles gedaan was kwam broeder Alexis tot rust, maar denkt niet dat hij daarom de kerk verliet. Misschien even, juist den stond die hij noodig had om zijn oud lichaam te sterken met een sneedje brood en een teug koffie, maar geen stond langer. Gods huis was zijn thuis;

de kerk was zijn verblijf van den morgen tot den avond: geen mensch trad in de kerk der bruine paters of hij ontmoette er broeder Alexis en 't zou hem verwonderd hebben en verontrust indien hij den broeder er niet had gezien. Broeder Alexis had in de kerk zijn lievelingsplaats, zijn vaste plaats; wie een trouwe bezoeker was der paterskerk, zocht onwillekeurig het outer van Onze Lieve Vrouw, daar vielen zijn oogen onfaalbaar op het kale hoofd en de dunne schouders van broeder Alexis zooals die roerloos rezen boven de leuning van den stoel waarop hij zat. Broeder Alexis knielde niet, hij zat, want hij was een oud man met een moe hoofd en een teer gestel en wie kon 't hem kwalijk nemen dat hij uitrustte na urenlang loopens en werkens in het koor, in de sakristij, in de kerk, als oppassende ijverige gewetensvolle koster die hij was? Wel rustte zijn lichaam, doch niet zijn ziel. Want broeder Alexis bad. Hij bad tot Onze Lieve Vrouw, zijn vereerde koningin en welbeminde moeder. Zijn kinderlijke oogen streelden met innig welgevallen de schoone beeltenis die een oude meester op doek geschilderd had: in een rijkbesneden zetel leunde daar tegen een karmijnen goudbelooverden rug de moeder van Jesus, gehuld in weidsch blauw kleed, en een fonkelende kroon gedrukt op de neerstroomende bruine lokken; ze hield haar mollig kroeskoppig kindje in haar blankgehande armen en laafde het mildelijk met de zuivere moedermelk; uit de hoogte schouwde God de Vader, eerbiedwaardig gebaard, neder op haar doening, wijl

de Heilige Geest haar overzweefde met stralende liefdewieken; ter linker vluchtten Adam en Eva voor het dreigende zwaard van een vertoornden aartsengel; ter rechter knielde een grijze profeet met een open boek in de hand. Broeder Alexis raakte niet verzadigd van dit schoone beeld, hij kon er op turen uren lang en elken trek, elke kleur kende hij van buiten, had hij geteekend en gestreken op het reine doek van zijn liefhebbende ziel. En dit was goed: zoo moest hij de zoete aanschouwing zijner koningin niet ontberen wanneer hij al bewonderend en biddend in slaap viel. Want eilaas, 't gebeurde dikwijls dat de goede vrome koster zat te dutten en knikkebollen op zijn stoel in het zijkoortje van Onze Lieve Vrouw. Doch vreemd was dat niet: broeder Alexis was een oude man met een zeer moe hoofd en een zeer zwak gestel en wie zal hem begrommen om een tukje na het urenlang bedrijvig kosteren? Geen pater begromde hem daarvoor en allerminst Onze Lieve Vrouwe zelf. Want hoort wat er op zekeren dag geschiedde.

Overmand door 't kosteren en 't bidden dommelde broeder Alexis op zijn stoel. Tot in zijn slaap bad hij voort, prevelde hij *Ave Maria*, zag hij 't beeld van Gods Moeder. Hij zag klaar het minzaam moedergelaat, het aanbiddelijk Kindje, God den Vader en den Heiligen Geest, Adam en Eva die den engel ontvloden, den bezielden profeet met het open boek. Almeteens - er komt leven in de schilderij. Onze Lieve Vrouw rijst op van haar zetel,

heur Kindje vlijt ze in de armen van den profeet en zijzelve neemt het voorspellend boek. De steenen in haar kroon vangen aan als sterren te branden en spreiden verblindende klaarten, haar koninklijk lichaam begint te lichten en te schijnen en 't lijkt Alexis of de zon door een kleurig kerkraam gloeide, de handen toonen een blad van het boek: in gulden, wonderlijk versierde letters straalt daar op 't blanke perkament: *En zie, een Maagd zal ontvangen en baren een Zoon*. Broeder Alexis is overmachtigd: hij kan zijn oogen niet afwenden van die ondroombare heerlijkheid, zijn loome bloed doorstroomt warmend zijn verjeugdigend lichaam, zijn hart bonst en zijn adem stokt. Hij is vervoerd en niet langer zichzelve meester, hij zinkt op zijn knieën en stamelt zijn oppersten wensch:

- O Maria, gebenedijde Maagd en Moeder Gods, hoe gaarne zoude ik uw voeten kussen.

Doch hij blijft geknield met gekromden rug en waagt zich niet verder.

En wat doet dan Maria, die lieve Vrouw?

Bukkend reikt ze de hand aan broeder Alexis, richt hem op en zegt met zoete stem:

- Neen, lieve vriend, ik wil niet dat gij mijn voeten kust met uwen mond waar gij mij zoo lang mede hebt gedankt, geloofd en aangeroepen, maar ik wil dat gij mij omhelst met uw armen en vriendelijk mij kust op den mond.

Broeder Alexis is zeer tevreden: hij legt vriendelijk zijn

armen op de schouders van Maria, de minnelijke Moeder Gods, en zoent ze op haar mond met vrome liefde.

En toen schoot hij wakker...

Het outer van Onze Lieve Vrouw zag er uit zooals gister en eergister en al de vorige dagen: over het blad een blauwe dwaal waaronder de kanonborden opbultten, het eiken kruisbeeld boven het brokaatbehangen tabernakeltje, de zes koperen kandelaartjes met halfverteerde kaarsen opzij, en boven, tegen den wand, de zwarte omkaderde schilderij met de schoone welbekende beeltenis van Maria. Niets was veranderd, noch het schilderdoek, noch het outer, noch de stille menschenledige kerk, alles hetzelfde als te voren, er uitziend alsof er niets bijzonders gebeurd was. Doch broeder Alexis was veranderd: hij zat niet meer op den stoel waarop hij wis en vast was ingeslapen, hij stond op den outertrap met uitgebreide armen, zijn lippen voelden nog den zachten warmen druk, zijn hart tintelde van onzeggelijke zoetheid. Daarom wist hij dat het geen droom was geweest, hij vouwde zijn oude bevende handen en keek opwaarts om zijn lieve Moeder te bedanken, maar de woorden kropten in zijn keel, hij zeeg neer op zijn stoel en schreide van geluk.

XI. Van de danslustige Flora.

FLORA was de dochter uit een herberg en die herberg heette ‘In de Vlasbloem.’ Misschien had de waard zijn herberg zoo gedoopt omdat hij koopman was in vlas en had hij bij den doop niet gedacht aan zijn dochter, maar zeker is 't dat geen vlasbloem schooner was dan Flora. Zoo blauw waren haar lachoogen, zoo fijn en lenig was haar leest, zoo groenfrisch haar jeugd. Met dit verschil dat een vlasbloem al heur dagen vastgeworteld staat in 't zelfde plekje gronds en dat Flora een echte kwikkebil was die geen *Ave Maria* gerust kon staan of zitten. Ze was ook zoo licht, ze woog niet meer dan een pluim, en haar hartje was zoo vroolijk en lustig, dat ze met haarzelve geenen weg wist, en wipte en sprong op haar kleine veerende voetjes, lijk een vogeltje op zijn stokjes. ‘Flora Dansbeen’ keef moeder, ‘houd je toch één oogenblik stil!’ maar stilhouden dat kon Flora niet, onmogelijk, niet meer dan een zakhorloge stilstaat omdat men er tegen roept. Dat kon niet veel kwaad, zoolang

Flora nog een heel klein meisje was: dan danste ze van 's morgens tot 's avonds in de koord of in de ronde, en zóó was ze vervuld van dansen en springen dat ze nog in haar droom met de voeten haar ledikant betrappelde. 't Eenig kwaad was toen, dat haar dekens van heur bed in den vloer rezen en dat heur ouders wakker schrikten van 't gedruisch. Maar erger werd het, als Flora de kinderkleeren ontgroeide en als groote waardsdochter achter den toog ging staan en de klanten bediende. Toen gebeurde 't dat de boerenjongens in troepen naar de ‘Vlasbloem’ kwamen met den muzikant voorop. Ze schoven tafels en stoelen aan den wand, bestelden den speleman: ‘Wals!’ of ‘Polka!’ en dansten met Flora beurt om beurt. De jongens vonden dat heel plezierig en Flora niet minder: ze werden niet moe van huppelen en draaien, al duizelden hun hoofden en al dropen ze van 't zweet. Alleen Flora's ouders keken bedrukt. Want wat zou de pastoor van hen denken? Had hij immers niet dikwijls gepreekt dat dansen een leelijk bedrijf was door den duivel bedacht om zielen te bederven? Was 't Belial niet die de vedel streek en was 't niet Asmodee die meedolde met de dansers en vuile vlammen aanblies in hun harten? Moest de vloer openscheuren onder hun waanzinnige voeten, zouden de dansers niet neerploffen in het diepste der hel? Die vreeselijke dingen dreunden Flora's ouders onophoudelijk in de ooren terwijl ze 't zotte beweeg der jonkheid aanschouwden. Ze rilden en krompen van ijselijke voorgevoelens, maar wat konden ze doen om het

kwaad te beletten? De boerenjongens maakten hun herberg goed en de vlashandel ging te niet als de boeren niet meewilden. Konnen ze, mochten ze hun eigen broodwinning op straat gooien? Als ze hun dochter maar te overreden vermochten! Als die den dans maar wilde verzaken! Maar ze was de ergste en stak telkens het spel in gang. Ze hielden haar voor dat ze te veel zolen versleet: - ‘wil ik barvoets dansen?’ vroeg ze; dat ze haar gezondheid te kort deed, dat ze vallingen en teringen kon betrappen, - met die voorspiegelingen lachte ze; dat ze haar zouden opstoppen zonder eten of drinken - ‘dan spring ik door de ruiten’, beloofde ze.

Op zoo'n hardnekkige danseres sneden geen messen. De ouders staakten hun pogingen tot bekeering en vroegen raad aan den pastoor.

De pastoor was een goede, wijze, offervaardige herder en hij kwam zonder uitstel om 't verdolende schaap te redden.

- Floortje, Floortje, luister eens naar mij!

De pastoor zette een vermanenden vinger.

- Ik luister, pastoor! - ze lachte ondeugend.

- Goed, ik stel u eenvoudig deze vraag: indien ge met één dag plezier te derven een heel jaar vreugde kondt winnen, zoudt ge dien er niet aan geven?

- Gaarne, bevestigde Flora.

- Welnu dan, wilt ge in dit korte tijdelijk leven niet de aardsche vreugd ontberen om de eeuwige vreugd te

kunnen genieten hiernamaals met God en Zijn lieve Moeder Maria?

Flora staarde overwegend naar den grond en na een wijl sprak ze:

- Voor geen goed van de wereld wil ik den dans verzaken indien ik niet vast en zeker weet dat ik in den hemel zal mogen dansen.

- Op mijn woord van zielenherder! Als ge in den hemel verlangt te dansen, zult ge 't mogen doen naar hartelust, want al wat men in den hemel begeert, dat krijgt men.

- Akkoord! zei Flora, weer opkijkend, op die voorwaarde beloof ik aan God en Onze Lieve Vrouw van heden af geen voet meer op den dansvloer te zetten.

Flora hield woord. Toen den eerstvolgenden zondag de boerenzonen kwamen, aangevoerd door den vedelaar, sloot ze zich op in haar kamerken en bad rozenhoedjes, en hoe de kerels ook vroegen en taalden, praamden en smeekten, Flora kwam niet te voorschijn, ze verzaakte het ijdel vermaak en bad. Op straat ging ze zedig en ingetogen, dragende een eenvoudig stemmig kleed. Voor al de meisjes van 't dorp werd ze een toonbeeld en 't duurde niet lang of men noemde haar naam met eerbied als die van een heilige. De pastoor verheugde zich en dankte God.

Na drie jaar gebeurde 't dat Flora doodelijk ziek werd. Ze voelde dat haar einde naakte en vroeg om de laatste Sakramenten. Ze biechtte rouwmoedig haar weinige zonden,

ontving de zalving der heilige Olie, nuttigde de goddelijke Teerspijs. En nauwelijks had ze dit gedaan of ze staarde opwaarts als verwachtte ze een boodschap uit den hemel. Ze keek en keek. Opeens verhelderde haar gezicht en begon ze te lachen:

- Heer Pastoor! zie eens...
- Waar?
- Ginder omhoog.
- Ik zie niets.
- O, wat is dat schoon! Daar komt Onze Lieve Vrouw op sierlijken pas en achter haar een stoet van maagden, hand in hand een reidans dansend, ze lachen mij tegen en wenken mij. Ja, ik kom...

Flora wilde zich oprichten in haar bed, doch zakte weer neer en gaf den geest.

Haar ouders weenden van droefheid, doch de priester troostte ze, wijzend op de doode:

- Ziet ge dien zaligen glimlach op Flora's gezicht? Ze is in den hemel en danst.

En toen schreiden ze samen van blijdschap en dankten God en zijn Lieve Moeder.

XII. De kaars uit het vizioen.

HET klokje boven op de vorst van 't kasteel sloeg zeven zilveren slagjes en wekte freule Kunegonde uit haar slaap. Met den laatsten slag, als opgeveerd, zat de freule overeind op haar stroogevulde bed, maakte ze vroom-aandachtig het teeken des H. Kruises en wipte van onder de grove deken blootvoets op het kille karpet dat lag voor het houten ledikant. Ze keek door de ruitjes van het spitsboograam naar de zon die groot-rood oprees in het oosten en alle dingen doopte in een bloedtintigen glans: de zwartbeboschte heuvels aan de kim, de hooge olmen in de dreef, de gladde beukstammen, groene graspleinen en kale bloembedden in het park, de rivier die troebel den kasteelmuur langs schoof, de zwartgroene schepborden van 't groote molenrad.

- ‘Mijn Heer en mijn God’ prevelde de freule, ‘ik bedank U uit den grond van mijn hart omdat Gij mij vannacht hebt bewaard en ik offer U op den nieuwen dag

dien Gij mij schenkt. Heilige Maria, zoete Moeder, bid voor mij, geef dat ik U vandaag vromelijk diene.'

Aldus vervuld van Onzen Lieven Heer en Onze Lieve Vrouw, verkwikt door den slaap en gerust van geweten, begon de freule den jongen morgen. Ze leek zelf wel een blozende ochtend zooals ze daar stond, rank en slank in haar witte nachtgewaad, het helblond haar en 't gezicht van melk en bloed beschenen door 't binnendringend zonnelicht. Doch 't viel freule Kunegonde niet in zichzelf met den dageraad te vergelijken. Ze had veel verhevener en heiliger dingen om aan te denken. Ze wiesch heur gelaat en heur handen in het frissche water en peinsde: 'Lieve Heer, reinig mijn ziel zooals ik mijn lichaam reinig,' en terwijl ze zich kleedde in haar simpele zwarte kleed, dacht ze: 'Heer, trek mij het kleed aan Uwer genade en hul mij in den mantel Uwer liefde.' En voorts dacht zij aan Onze Lieve Vrouw wier beeld onder 't kruisbeeld boven haar bedstee hing, en ze zoende de medalje die bengelde aan haar rozenkrans en die ze meegebracht had van een verre bedevaart naar een wonderdadig heiligdom. Want ze had Onze Lieve Vrouw zeer lief en ze voelde zich zoo gelukkig, omdat ze haar maagdom en haar leven aan Onze Lieve Vrouw had toegewijd. En dan telde ze in haar geest op de zieken, die ze vandaag moest bezoeken en de armen, die een brood vandoen hadden of brandhout, en ja, bij vrouw Hille was het meisje gestorven, wat zou die arme vrouw nu weenen, daar moest ze ook naar toe... Maar

hoor, daar klepte 't kasteelklokje half acht, 't sein om naar de kapel te gaan.

Onverwijld toog freule Kunegonde naar heur slotkapel, waar heur kapelaan, de oude Capucien, elken dag de Mis opdroeg. Sedert drie dagen was er geen H. Mis geweest. Pater Bonaventura had haar oorlof gevraagd om zijn stervenden broeder te gaan vaarwel zeggen en ze had het hem gaarn toegestaan. 't Was wel hard voor haar de H. Mis te moeten ontberen, maar ze troostte zich met de overweging, dat ze aan heur kapelaan een goed werk had verricht. Onder 't gaan werd ze benieuwd of de pater al wel terug zou wezen: ze had hem gisteravond niet gezien. En 't was Onze-Lieve-Vrouw-Lichtmis vandaag, en 't zou toch doodjammer zijn als ze op dezen hoogen feestdag geen Mis kon hooren...

Ze trad de kapel binnen, nam wijwater en ging op haar bidbank zitten. 't Bevreemdde haar dat er nog geen kaarsen ontstoken waren en dat het outer nog bedekt was met het donkerroode kleed dat ze eigenhandig bestikt had met de gouden woorden: *Komt allen tot Mij*. Ze zag ook geen misdienaar en de sakristijdeur bleef gesloten. Ze wachtte in onrust. Vergeefs. Het werd haar maar al te zeker dat Pater Bonaventura vandaag geen Mis zou doen en heur gemoed schoot vol verdriet. Hoe spijtig, hoe spijtig! Het was den eersten keer in heur leven dat ze op Lichtmis geen Mis hoorde en dat de priester geen kaarsen wijdde in haar kapel. Wat raad? Ze look haar betraande oogen, boog

het hoofd, vouwde de handen en begon innig te bidden tot haar lieve Moeder Maria. Ze verloor spoedig alle besef. Ze vergat den weggebleven Capucien, ze vergat de plaats waar ze was, ze vergat zichzelve. Ze was onttogen aan de aarde en leefde in een ontastbare wonderwereld. Hoe ze er kwam, wist ze noch bedacht ze, maar ze wás in een kerk, zooals zij er nooit betreden had: met marmeren zuilen en besterde gewelven, met gouden kandelaars en zilveren autaars, met kleurschitterende vensters en kristalklaren vloer. Ze knielde op een stoel achteraan bij den wijwaterbak en wachtte gespannen op wat komen zou. Opeens, terwijl muziek van orgel en harpen de beuken doorzweefde, verscheen er een wonderlijk schoone maagd, hemelsch van gelaat en vorstelijk van gestalte: ze droeg een purperen mantel en een kroon met twaalf edelsteenen. Een schaar van golvendgelokte goudgekroonde maagden volgden haar ingetogen op den voet en ging zitten, dicht bij 't koor, links en rechts van haar. Dan traden binnen in statige rijen de witgebaarde oudvaders met Abraham, Isaak en Jakob aan hun hoofd, de bezielde profeten aangevoerd door den Boetgezant in 't kemelharen gewaad, de apostelen met aan de spits den sleuteldragenden Petrus, vele martelaren met groene palmtakken, gemijterde bisschoppen met blinkenden kromstaf, in 't wit gekleede belijders en maagden. Allen neigden eerbiedig voor de Koninklijke Maagd, en namen plaats in haar gevolg op de zitplaatsen van den middenbeuk. Ze zwegen, maar aldoor speelde zacht en teeder de hemelsche muziek, en freule

Kunegonde luisterde en staarde, sprakeloos van bewondering en ademlooze nieuwsgierigheid. Maar freule's verbazing steeg nog, want pas waren de heilige kerkgangers geknield op hun stoelen, of klingkling! daar klonk een zilveren bel, een deur vloog open in 't koor en uit de opening traden outerwaarts eerst twee jongelingen met brandend waslicht hoog op zilveren kandelaars, dan een jongeling met een walmend wierookvat, dan een subdiaken met den miskelk, dan een diaken de handen voor de borst gevouwen, ten slotte de priester. Terstond sprak er een inwendige stem tot Kunegonde: Die priester is Kristus en Zijn dienaars zijn engelen. Kunegonde sidderde van ontzag en gloeide van vreugde. Met diepe godsvrucht hoorde zij de heilige Mis die thans begon. Ze volgde aandachtig, met wisselend gevoel, de smeeking van het Kyrie, de jubeling van het Gloria, den ootmoed der gebeden, den leerenden ernst van Epistel en Evangelie. Nog nooit in haar leven had ze met zooveel godsvrucht Mis gehoord, doch ook, nooit woonde ze een Mis bij, zoo heilig, zoo plechtig en zoo schoon.

Onderwijl kwamen er drie jongelingen, engelen voorzeker, met greepvollen brandende kaarsen en deelden die uit aan de mishoorende menigte. Ook Kunegonde kreeg een kaars en verheugde zich omdat ze nu weer voorzien was van gewijd licht voor het heele jaar. Het was een kaars van zuiver wit was en de wiek brandde stil en helder. Kunegonde dacht dat het oprecht bovenaardsch licht was en ze overwoog hoe ze den hemel bedanken zou voor zoo'n kostbaar

geschenk, maar ze vond geen woorden en blikte maar innig ten outer overvol van erkentelijkheid.

De priester eindigde de Offerande, en daalde de trappen af om staande de offergaven der menigte te ontvangen.

Eerst stond Maria recht, de schoone koningin, schreed door het koor, neigde voor den priester en reikte haar kaars aan een der jongelingen die zooeven het licht hadden rondgedeeld. Dan volgden de maagden van Maria's gevolg, de oudvaders, de profeten, de apostelen, de martelaars, de bisschoppen, de belijders, de maagden, al die er waren en elk op zijn beurt offerde zijn kaars en keerde ingetogen terug naar zijn zitplaats. Alleen Kunegonde ging niet ten offer, ze gebaarde van niets en bleef zitten, haar kaars vast omklemmend. De priester echter klom niet terug naar 't outer om de H. Mis te vervorderen, hij bleef staan wachten en keek over de hoofden heen naar de diepte der kerk, naar Kunegonde. Kunegonde werd rood, doch hield de oogen neergeslagen en roerde niet. En steeds wachtte de priester en staarde heen over de hoofden, en ook de diaken en de subdiaken en de overige dienaars staarden met vragende oogen.

Toen zond Maria een van haar dienstjuffers tot Kunegonde en liet haar boodschappen: ‘dat het niet behoorlijk was den priester te laten wachten.’

Doch Kunegonde omknelde haar kaars nog vaster en antwoordde: ‘Laat den priester voortgaan met de mis, ik wil liever mijn kaars houden.’

Evenwel, Onze Lieve Vrouw was met dat antwoord niet tevreden, ze zond haar bode een tweede maal en deze bad opnieuw dat ze haar kaars ten offer zou brengen en den dienst niet langer storen. Tevergeefs: geen dringen noch pleiten bracht Kunegonde van haar stuk. ‘Wat ze had wilde ze houden’ beweerde ze.

Ten derden male zond Maria haar bode en beval: ‘Ontneem haar de kaars.’ En de bode kwam en berispte en dreigde en daar Kunegonde steeds weervoer: ‘Gegeven blijft gegeven’, gebruikte ze eindelijk geweld, ze blies de kaars der koppige freule uit en greep ze. Maar de freule verweerde zich en trok tegen, ze trokken en wrongen elk aan een eind, en knak! daar brak de schoone kaars in tweeën en ieder had een helft...

Van de worsteling en den knak kwam Kunegonde weer tot zichzelf; ze opende de oogen en zag de welbekende wanden en meubels van haar slotkapel. Had ze gedroomd? of had ze heusch en waarachtig die hemelsche verschijning gezien? Waarlijk en zeker, ze had het vizioen beleefd, want wat voelde ze in haar hand? Een halve kaars, de helft van die schoone witte kaars, die ze van den engel gekregen en om welker bezit ze met de bode geworsteld had. Nu begreep ze dat Onze Lieve Vrouw haar getroost had over de afwezigheid van den kapelaan, ze had haar op wonderbare wijze laten tegenwoordig zijn in den goddelijken dienst van Lichtmis en haar tevens een gewijde kaars verschaft. En welk een kaars! De Moeder Gods vurig

bedankend, zoende ze vroom en eerbiedig het koele was en ging het verbergen als een kostbaren schat. En een schat was het inderdaad, want, nog denzelfden dag, toen Kunegonde haar zieken bezocht, genazen op den stond de ziekten en zeerten die zij met haar wonderkaars bestreek.

Tusschenrede.

WAARDE lezer, laat me even stoppen, ik durf niet langer voortgaan met vertellen, mijn geweten wroegt me te zeer. Ik moet dringend een bekentenis van mijn hart storten, maar na de bekentenis zal ik het ook wagen verzachtende omstandigheden te pleiten en een beroep te doen op uw vergevingsgezindheid. Om het al ineens te zeggen: ik heb gestolen! De legenden, die ge gelezen hebt, zijn niet van mij, ze behooren... Doch, eer ik mijn biecht voortzet, en alree tot verzachting van 't geval, wil ik hier een ontboezeming overdrukken, die ik weleer, onder opschrift: *Oude Wegen,* liet verschijnen in het tijdschrift: *Vlaamsche Arbeid*. Deze ontboezeming, met al de gaven en gebreken aan ontboezemingen eigen, luidt als volgt:

Ik vermeen dat geen redenaar zoo gek zal wezen zijn stem en zijn tijd te verspillen voor ledige stoelen en doove muren. Een redenaar zonder gehoor is ondenkbaar; reeds de voorstelling van iemand die zich in een leege zaal in 't zweet zou staan bulderen, brengt je aan 't lachen. En waarom is een dichter, een tooneel-, een romanschrijver

zonder publiek niet belachelijk? Ik beken, zonder er doekjes om te winden, dat ik schrijf om gelezen te worden en dat ik, zoohaast ik ondervind, dat niemand mijn geschrijf meer leest, ik mijn pen zal wegsmijten en liever gaan wandelen, vooral met zoo'n heerlijk meiweer lijk vandaag, dat ware veel aangenamer en op zijn minst even nuttig. Schrijven voor 't nageslacht? 'k Zal wel wijzer zijn. 'k Wed, tien tegen één, dat, in normale omstandigheden, wie zijn meegeslacht niet aan 't luisteren krijgt, ook de nakomelingen doof zal vinden, en dat, wie door zijn tijdgenooten wordt gelezen ook op een dankbaar publiek zal mogen rekenen in de tijden der toekomst. Ik wou, voor de aardigheid, dat al de penneridders van heden eens oprechtelijk hun geweten onderzochten en dat al diegenen, die zich publiekloos bevonden, hun bezigheid staakten. Wat zou er van onze letterkunde nog overschieten? Let wel, het publiek dat ik bedoel, is niet het tafelrondeke dat klinkdichtjes proeft op den tip van zijn tong, noch de bende ruwerds die drakerige halve-stuivers-vervolgen verslindt; noch de eenen noch de anderen vormen het publiek, het publiek bij uitnemendheid, *het* publiek, namelijk, het volk, de verzameling menschen van koning tot veehoeder, verbonden door eenheid van taal, eenheid van geschiedenis, eenheid van zeden, gebruiken, hoop en verlangen, wenschen en streven. De dichter, die dat publiek niet bereikt, is geen dichter. Die deed veel beter met te gaan aardappelen planten. Doch aleer daartoe voorgoed te besluiten, ware 't voor hem geraadzaam, eens ernstig de wegen te zoeken die naar het volk geleiden. En die wegen liggen vlak voor den neus, ze zijn zoo oud als de straat, alleen blinden zien ze niet.

We hebben een klassieken voorganger, elk kind kan hem u noemen: Conscience. De man, die, naar een gemeenplaats geworden gezegde, ons volk heeft leeren lezen, is nog steeds, nu, dertig jaar na zijn dood, de geliefkoosde, en meest gelezen schrijver van ons volk. In 't buitenland is hij nog steeds de vertegenwoordiger van de vlaamsche letterkunde. Als een vreemdeling één werk van onze letteren kent, dan kent hij den *Leeuw van Vlaanderen*. Dat feit stemt tot nadenken. Wat is er zoo bijzonders aan Conscience, dat hij zoo volkomen en onverliesbaar het hart van ons vlaamsche volk veroverd heeft, en dat hij, zoo heel en al vlaamsch zijnde, toch en juist daarom, europeesch geworden is?

't Zal aan de taal liggen, die hij schrijft: ze is niet zuiver, ze is bevlekt met gallicismen, ik geef het toe, maar ze is bevattelijk voor iedereen en bevallig. 't Zal aan zijn vertelkunst liggen, aan zijn onderhoudende, boeiende meesleepende manier van verhalen. 't Zal ook liggen aan de gevoelens tot welke hij zich richt en die hij tracht op te wekken: bewondering, geestdrift, medelijden, rechtsgevoel, offervaardigheid, godsvrucht, berusting, blijdschap, al de edele schoone aandoeningen van 't menschelijk hart. Hij drukt zijn lezer niet neer, hij maakt hem niet levensmoe, hij kweekt geen haat, geen afgunst, geen misnoegdheid, hij roert geen lage, dierlijke driften op. Aan dat alles ligt het, maar, mijns inziens, daaraan niet alleen.

Want zie, ik weet een dorp, waar de geneesheer, - de man is al dood, - eens den inval kreeg om de geschiedenis te dramatizeeren van den plaatselijken baron, die zich in den Besloten Tijd onderscheidde in de verdediging van een

naburige abdij. Die tooneelbewerking werd nooit gedrukt, de geneesheer liet zich niets voorstaan op de letterkundige waarde ervan en hij had gelijk, maar: de bevolking van het dorp en van het omliggende was zoo ingenomen met het stuk, dat de twee aangekondigde uitvoeringen haar kijklust niet verzadigden, maar ze vijf, zes zondagen achter malkaar het verschouwburgd schoollokaal kwamen vullen om het stuk nog eens en nog eens te bewonderen onder geschrei en gejubel.

Aangemoedigd door den onverwachten bijval, dramatizeerde de geneesheer tegen den volgenden winter de legende van de plaatselijke heilige. En zie, zijn moeite kreeg weer dezelfde belooning.

Waarom ontstak de dorpsbevolking, de gehééle bevolking, in geestdrift voor het kunsteloos tooneelwerk van zijn geneesheer? Omdat ze daarin zag optreden haar eigen bewonderde geliefde dorpshelden, de helden van haar eigen gewijde en ongewijde geschiedenis, de helden van wie de ouders bij winteravond vertelden aan hun kinderen, van welke ieder dorpeling nog elken dag kon zien waar ze gewoond en gewandeld, geleden en gestreden hadden. Ze zagen hun eigen dierbare overleveringen herleven, vertast en verzichtbaard voor hun oogen...

Handelde Homeros anders dan deze dorpsdokter toen hij aan de Grieken, en *Ilias* en *Odyssee,* de daden en avonturen verhaalde van hun vaderen? Vertoonden de grieksche treurspeldichters niet de eigen goden en helden van hun volk? Deden Virgilius en Ovidius iets anders dan de levende herinneringen van hun volk in verzen navertellen? Deed de dichter der *Nibelungen* iets anders? Is Shakespeare

aan 't engelsche volk niet 't duurbaarst om de dramatizeering der engelsche geschiedenis? Is Goethe's *Faust* niet de meesterlijke bewerking van een oude duitsche sage? Herzong Wagner niet op zijne wijze de oude duitsche heldenliederen? Is Poesjkin, de populairste russische dichter, niet de zanger van 't nationale epos *Ruslan en Ludmilla?* Is Mickiewicz niet de grootste poolsche dichter door zijn *Voorouders,* door de *Boeken van 't poolsche volk en van het poolsche Pelgrimschap* en vooral door zijn *Pan Tadeus?*

Conscience was ingegeven door den geest, die al de grootste dichters bezielde, toen hij een bladzij van de Vlaamsche Kroniek herschiep tot den geestdriftigen heldenzang: *Den Leeuw van Vlaanderen*. Hij moge technischvolmaakter dingen hebben geschreven, hij is en blijft voor binnen- en buitenland, de dichter van den Leeuw: in die hoedanigheid zal hij 't langste leven.

Waar blijven Conscience's opvolgers?

Ja, 't is heel schoon de vlaamsche velden te bezingen. Maar men maakt me nooit wijs dat het volk, het zoogenaamd onontwikkelde, daar ooit veel zal aan hebben. Het volk stelt meest belang in menschen, in de kracht, den moed, het beleid, de goedheid, het lijden, de liefde van menschen, in 't bijzonder van menschen die uitblonken of uitblinken boven anderen, 't zij in 't goede, 't zij in 't kwade, in 't bijzonder ook in menschen van zijn eigen stam en volk.

Waar blijven de zangers van onze vlaamsche sagen en legenden, van onze vlaamsche geschiedenis, gewijde of ongewijde? Ik zeg: vlaamsche geschiedenis en niet belgische. Daar er wel op officiëel papier en in de verbeelding

der diplomaten, maar geenszins in de levende werkelijkheid, een belgisch volk is, is er ook geen belgische geschiedenis. Wie ernstig van ‘Belgen’ spreekt, begoochelt zichzelf met woorden en hersenschimmen. Er is een vlaamsch volk en een waalsch volk, door een (noodlottigen?) samenloop van omstandigheden aan malkaar geklonken. Er is een geschiedenis van twee volken, of liever van de verschillende gouwen die ze bewonen, of nog liever, van hunne steden. De vlaamsche geschiedenis is een geschiedenis van steden, zooals de geschiedenis van Griekenland en die van Italië.

Die schoone, groote, machtige vlaamsche steden! Wie doet ze herleven? Nog gisteren stapte ik over de groote markt te Leuven en aanschouwde het stadhuis, dat afgebeeld staat in alle geschiedenissen der bouwkunst en met een sterreken is aangeduid in alle reisboeken. Een wonder van burgerlijke bouwkunst. Een gewrocht van zoo'n ranke, brooze mooiheid dat men 't onder een stolp zou willen zetten om den regen en den sneeuw er af te houden. Misschien doet nu de stelling, waarmee 't stadhuis schijnt getrouwd te zijn, den dienst van stolp. Hoe 't zij, dit schoone stadhuis spreekt niet tot mij. De gebaren en houdingen der vele beelden die de nissen versieren, hebben voor mij geen zin. Is het gebouw stom of ben ik doof? Als ik te Gent onder 't Belfort sta en Roeland hoor brommen, ben ik nochtans niet doof. Dan hoor ik de stem van den toren, en versta ik de taal van de klok. Waarom? Omdat het lied van Rodenbach door mijn ziele trilt:

> Boven Gent rijst
> Eenzaam en grijsd
> 't Oud Belfort, zinbeeld van 't verleden.

Indien er een nieuwe Conscience geboren werd, een scheppingsmachtige, die, na een blik in de Leuvensche Kroniek, de fiere Petermannen van over ouds deed opstaan uit hun graf, en den tijd die aan 't stadhuis aanzijn gaf in kleurige tafereelen deed herleven, dan zouden de torentjes en nissen en posturen aan 't spreken gaan, niet alleen tot mij maar ook tot de koetsiers die voor de stoep op een vrachtje loeren. En misschien zou dan de gemeenteraad, dien 't stadhuis herbergt, zich schamen om nog langer in 't fransch over de belangen der goede stede van Leuven te beraadslagen en zou de Leuvensche burgerij het zich tot een eer rekenen weer de taal van haar roemrijk voorgeslacht te spreken. Ge schudt het hoofd? Herinner u dan dat al de meetingsprekers en krantenschrijvers samen nooit zooveel Vlamingen hebben wakker geschud als de ééne Conscience met zijn *Leeuw van Vlaanderen*. Waarom is ons volk ontaard? Omdat het geen besef heeft van zijn eigen waarde, omdat het niet fier is op zichzelf. En waarom is het niet fier? Omdat het zichzelf niet kent. Het kent zijn eigen groote heerlijke geschiedenis niet. En 't is de wetenschap niet, 't is zelfs de geschiedenisles niet, die het volk zal vertrouwd maken met zijn verleden. Dat kan en dat doet de kunst alleen. De kunst is de middelares tusschen de wetenschap en het volk, de schakel tusschen 't verleden en het heden, die kunst die óók het hart aangrijpt en de verbeelding verrukt. De Engelschman kent zijn geschiedenis uit Shakespeare en niet uit handboeken. Waren we in 't bezit van een letterkunde waarin de geschiedenis van onze vlaamsche steden en gouwen herleefde, van een letterkunde, die lijk die van Conscience op de leestafel kwam van werkman en

boer, dan had de vlaamsche beweging uitgedaan, want dan waren we weer een zelfbewust, zichzelf willend, eigenmachtig volk.

Hier wacht nog een verheven en dankbare taak, jonge dichters. Stelt uw kunst in den dienst van uw volk, uw kunst zal er bij gedijen. Terug naar Conscience. Werkt in zijn geest, maar met de rijkere taal- en kunstmiddelen van onzen tijd. Treedt in het spoor van Rodenbach, want Rodenbach was Conscience in verzen. Beluistert de levende sage en legende van uw stad en uw dorp, verdiept u in de geschiedenis van onze helden en onze heiligen, en herschept ze in uw ziel - ik onderstel dat ge kunstenaars zijt - tot zelfstandige levende gewrochten.

't Ware te wenschen dat de vlaamsche geschiedvorsching voor de dichters den weg effende. Dr Fris werkt aan een groote geschiedenis van Gent. Wanneer komt er eens een uitvoerige geschiedenis van Brugge, van Ieperen, van Brussel, van Antwerpen? En 't weze een omstandig *verhalende* geschiedenis.

't Ware eveneens te wenschen dat de Vlaamsche Akademie de kunst wat verder te gemoet kwam. Ze heeft de sagen van Brabant laten verzamelen. Uitstekend. Ze doe nu gauw hetzelfde voor de andere vlaamsche streken. Ze kan ook nog wat anders doen: waarom geeft ze niet uit, of herdrukt ze niet, al de bestaande oude kronijken? In die kronijken zitten schatten verborgen voor de kunst.

Tot hier mijn citaat.

En deze mijn eigen bespiegelingen zijn het, die mij tot ‘diefstal’ hebben verlokt. Ik heb ‘verloren uren’. Wie

heeft er geen? En elk brengt die door naar lust en welgevallen. De eene, zegt Pater Linnebank, ‘verzorgt zijn kanarievogeltjes of zijn bloemen’, de andere ‘speelt piano of een partijtje schaak’, en Caesar Gezelle schildert het ‘leven der dieren’. Ik doe ook iets in zulke snipperstonden en onder andere help ik zorgen dat de drukkers niet zonder werk blijven. Het ligt voor de hand dat ik, met overtuigingen als de boven meegedeelde in mijn hoofd, aan de verzoeking blootstond iets te willen gaan schrijven wat met die overtuiging strookte. Het geloof zonder de werken is immers een dood geloof. Doch zooveel vrijen tijd en uithoudingsvermogen en volharding-in-stemming heb ik niet, dat ik me durfde wagen aan ondernemingen van langen adem en breeden opzet. Ik futsel maar wat kleine dingen in mekaar. Het toeval hielp me aan wat ik meende de gewenschte bouwstof te zijn. Ik kreeg in handen de twee dikke deelen Middelnederlandsche Marialegenden, vanwege de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde uitgegeven door Dr C.G.N. De Vooys. Daar heb ik een heerlijk kluifje aan, dacht ik. Ik wil eens beproeven of ik die naïeve, aardige, vrome verhaaltjes kan navertellen: misschien zal ik er het vlaamsche volk nog een beetje mee plezieren. En aldus ontstonden er eenige ‘bloemenhoedjes.’ Ga nu niet denken, waarde lezer, dat ik die ‘bloemenhoedjes’, lijk ze waaien en draaien, geplukt en gebonden, in de gaarde der middeleeuwsche Marialitteratuur gevonden heb. Voor 't oprapen had ik ze niet. Indien ge mijn ‘diefstal’ wilt gaan verkennen, zult ge ontbloemde stelen en geplunderde struiken ontdekken - in zooverre heb ik ‘gestolen’, maar bevinden zult ge meteen, dat er geen gemaakte ‘hoedjes’ voor 't opgrabbelen

liggen - en in zooverre ben ik aan ‘diefstal’ onschuldig. Waarom ik dan zoo gauw uitschei met ‘hoedjes’ binden? Ik zal u dat eerlijk zeggen: omdat ik onder 't werken ben gaan twijfelen. Ik monsterde mijn eigen gewrochten, en me dacht, dat ze lang niet zoo keurig waren als ik gewenscht had, en toen ik aandachtig om me heen schouwde in den tuin dien ik beroofde, leek het me hoe langer hoe klaarder, dat de lieve, eenvoudige bloempjes en struikjes, zooals ze daar geurden en fleurden op hun eigen oude wortels, veel aantrekkelijker waren. Mijn armen zonken ontmoedigd, mijn oordeel werd onzeker, ik voelde me genoopt er een raadsman bij te halen. Die raadsman zult ge zelf gelieven te zijn, lezer. Ik wil u straks in de middeleeuwsche warande binnenleiden, met andere woorden, ik wil u enkele(1) oorspronkelijke legenden laten zien, en u verzoeken te vergelijken. 't Kan best gebeuren, dat ge vaart zooals ik, en die simpele, oude verhaaltjes verkiest boven mijn gekunsteld nieuwerwetsch geschrijf! 't Zal een les wezen voor mij, ik aanvaard ze voorop; een voldoende vergoeding zal ik vinden in de wetenschap, dat ik uw aandacht op dat oude vlaamsche proza heb gevestigd en u de gelegenheid heb verschaft om het te bewonderen.

Veel nadere bijzonderheden kan ik u omtrent dit proza niet verstrekken. Als ge mij vroegt: ‘Hoe oud zijn die Marialegenden?’ zou ik moeten antwoorden: ‘Ik weet het niet.’ Alleen weet ik dat ze tot ons gekomen zijn in handschriften en oude drukken van 't einde der vijftiende en van 't begin der zestiende eeuw, maar dat ze ontleend

(1) *Uit plaatsgebrek wordt het er, helaas, maar één.*

zijn aan oudere werken als *Biënboec, Vaderboek, Passionael, Scala Coeli,* Caesarius van Heisterbach's *Dialogus Miraculorum*. Als ge mij dan vroegt: ‘Wie heeft die legenden gemaakt?’ zou ik hierop nog veel minder een antwoord weten. Daar 't geestelijke verhalen zijn, denkt men terecht dat ze 't werk zijn van geestelijken, vermoedelijk van monniken, en daar met name de Dominikanen zich in hun preek gaarn evan exempelen bedienden en Maria's eeredienst ijverig bevorderden, denkt men in de eerste plaats aan hen. Schrijversnamen zijn niet bekend. 't Blijft ook een open vraag in hoever deze legenden oorspronkelijk vlaamsch zijn, en in hoever louter vertaling of naschepping. Alleszins, zooals ze ons overgeleverd werden, zijn ze nog mooi genoeg, en al die onopgeloste vragen moeten ons niet beletten in al die heerlijkheid te grasduinen naar hartelust. Want heusch, ze *zijn* mooi, vele van die vrome sprookjes. O, zoo bekoorlijk! Bekoorlijk vooral als de oprechte, eenvoudige uiting van die vrome, geloovige, wonderlievende middeleeuwsche ziel. Men voelt er de bloedwarmte in, men hoort er den hartslag in van onze oude Lieve-Vrouweschilders. Te dien tijde, waren al die wonderen geschiedenis, voor ons zijn ze dat niet, alleen nog zinnebeeld. Ze verbeelden de onvergankelijke waarheid dat Gods Moeder een reddende toevlucht is voor wie haar vertrouwend en beminnend aanroepen.

Over de bekoorlijkheid van den stijl en den trant der verhaaltjes, wil ik geen woorden verspillen. Die zal geen enkel kunstgevoelig lezer ontgaan. Als ze ten minste niet zoek geraakt is in den nieuwnederlandschen vorm, dien ik er aan geef.

Van een non die Beatrijs heette.

ER was een non, die heette Beatrijs en diende Maria, de Moeder Gods, devotelijk. En dat benijdde de duivel en hij bekoorde ze langen tijd met een jongeling, die rijk was, waar ze in hare jeugd bij placht te wonen. En de non weerstond de bekoring langen tijd. Maar de duivel en de natuur des vleesches verwonnen ze, zoodat ze den jongeling ontbood met heimelijke brieven. En hij kwam tot haar, en ook hèm had de duivel zeer bekoord, zoodat zij afspraken dat zij met hem zou uit het klooster gaan en trekken naar vreemde landen. En ze stelde hem een zekeren dag en tijd dat hij zou wederkomen en kleederen medebrengen die haar dienden. De jongeling ging vandaan en deed kleederen maken en ander sieraad van vrouwen, als gordels en juweelen en al zulke dingen als de vrouwen betaamde. En hij verpandde zijn land en zijn goed en vergaderde schat en geld. En op den nacht, dien ze hem gesteld had, kwam hij weder met de kleeren en juweelen en met zijnen schat. En de non verwachtte den

tijd en kwam tot den jongeling. Want ze was kosterin, zoodat ze al de sloten te bewaren had. En ze spraken te zamen en de duivel stookte 't altoos tusschen hen beiden voort, zoodat de nonne zei tot den jongeling:

- Ga buiten het klooster, ik zal tot u komen.

En ze ontsloot al de deuren en ging in het koor vóór het Heilig Sakrament en klaagde God hoe zwaarlijk ze bekoord was en bad om gratie de bekoring te weerstaan. Maar ze kon het uit haar hart niet kwijt worden, en haar docht dat ze in het habijt verbranden zou. Toen ging ze het koor af en knielde voor het beeld van Onze Lieve Vrouw, en zuchtte en kermde en vroeg genade aan Maria, dat zij haar zou beschermen voor die groote zonde en schande. Maar de duivel stookte altijd voort de vleeschelijke minne, zoodat zij het habijt ten slotte uittoog, en legde op het autaar voor 't Onze-Lieve-Vrouwebeeld. En de sleutels hing ze voor het beeld van Maria opdat men ze te beter vinden zou. En ze beval Maria haren dienst en ging uit het klooster tot den jongeling en daar vond ze de kleeren en ander juweelen: die toog ze aan.

En ze gingen te paarde en reden al den nacht door. En toen 't begon te dagen, toen zei de nonne:

- Och, ware ik nu in 't klooster, nu zoude ik priem luiden. Maar nu ben ik op een reis, die ik ducht dat mij rouwen zal, want de wereld is bedriegelijk.

Toen zei de jongeling:

- Vriendin, vrees niet dat ik u begeven zal te eeniger

tijd, want ik heb met mij genomen vijfhonderd pond aan geld te verteren. Daarom wil ik niet van u scheiden, tenzij dat ons de dood scheidde.

Dus reden ze van land tot land, tot ze kwamen in een stad waar 't hun beiden voldeed. En daar bleven zij wonen zeven jaar lang en ze kreeg twee kinderen bij hem. En binnen die zeven jaar werd het geld verteerd, de juweelen verkocht en de panden verzet. En daar kwam een diere tijd in het land, zoodat ze niet borgen en konnen en zij leden groote armoede. En de man liet haar in groote armoe met twee kinderen zitten, en hij toog terug naar zijn land. Toen zuchtte en schreide Beatrijs en zeide:

- Nu is 't me daar toe gekomen waar ik altoos voor gevreesd heb! En ze wist niet wat ze doen zou om voor haar en voor haar kinderen den kost te krijgen. Toen bekoorde haar de duivel nog tot grooter zonden, en bracht ze ertoe, dat ze met haar lichaam het geld won waar ze met haar kinderen van leefde. En in die zonden, dat ze alle mannen ter wille was, leefde zij nog zeven jaar. Maar hoe zondig dat ze leefde, altoos diende zij Onze Lieve Vrouw en las alle dagen Onzer Lieve Vrouwe zeven getijden devotelijk. En altoos bad zij God en Maria, de Moeder Gods, om gratie uit die zonden te komen.

Toen ze aldus veertien jaar gedwaald had toen kreeg zij gratie en een inslag, zoodat ze zich liever had laten dooden dan ze langer met haar lichaam gezondigd had. En ze kreeg groot berouw over haar zonden, en schreide nacht en dag,

zoodat haar oogen zelden droog waren. En ze dacht: al had ze vele en groote zonden gedaan, ze wilde nochtans niet wanhopen. Maar ze wilde hopen op de barmhartigheid Gods en op Maria, de Moeder der Barmhartigheid, dat ze vergiffenis van haar zonden mocht verkrijgen. En ze toog weer naar heur land om het klooster te zoeken waar ze uitgegaan was, zoodat ze ten laatste kwam bij het klooster waarin zij placht te wonen. En des avonds vroeg ze daar herberg bij het klooster in het huis van een weduwe. En de weduwe liet ze binnen komen en herbergde ze met haar kinderen om Gods wil. En ze gaf haar mede te eten en te drinken van wat haar God verleende.

Toen vraagde Beatrijs naar den staat van het klooster.

De weduwe zei dat het een eerbaar klooster was, rijk aan goed en eerbaar van leven.

Toen zeide Beatrijs:

- Ik heb deze week hooren vertellen van een kosterin van dit klooster, dat ze verleden jaar uit het klooster gestreken was, en men wist niet waar ze bleef.

Toen werd de weduwe toornig en zei:

- Zwicht u van zulke woorden te spreken van de kosterin, of ge zult hier niet geherbergd worden. Want de kosterin is een der beste van al de nonnen. Zij heeft wel twintig jaar lang de kosterij eerlijk bewaard, en zij is eerbaar en deugdelijk van leven.

Toen vraagde Beatrijs wie der kosterinne vader en moeder waren en wie ze toebehoorde.

Toen noemde de weduwe haar eigen vader en moeder.

Toen verwonderde Beatrijs zich wonderlijk zeer en wist niets te zeggen. Maar ze ging en legde haar kinderen te bedde en ze knielde voor het bedde neder en schreide bitterlijk. En ze vroeg inniglijk genade aan God en aan Maria, de Moeder Gods, om vergiffenis harer zonden. En daar ze aldus lag in haar gebed, werd ze ontslapen. En haar kwam te voren een vizioen, zoodat haar docht dat haar iemand toesprak en zei:

- O wijf, gij hebt zoozeer gekermd en geschreid en om genade gebeden. God heeft zich uwer ontfermd en Maria, de Moeder Gods, heeft 't u verbeden. Daarom, sta op en ga in het klooster, ge zult al de deuren open vinden staan, en heel uw habijt, dat gij uittoogt toen gij met den jongeling uit het klooster gingt, dat zult gij vinden liggen op het autaar vóór Onze Lieve Vrouw, waar gij 't legdet. En de sleutels hangen voor het beeld van Maria, en Maria, de Moeder der Barmhartigheid, die heeft den dienst der kosterij voor u waargenomen deze veertien jaar lang. En men heeft uw persoon in het klooster niet vermist, gij zult niemand vinden in uw bed en neem uwen dienst weder aan.

Toen ontsprong zij uit het vizioen en ze dacht of 't de stem van God was, die ze gehoord had dan of 't bedriegerij van den duivel was. Want ze dacht: kwam ze in het klooster en werd ze dan gevangen voor een dievegge, dan was ze nog meer geschandvlekt dan ze te voren was. Maar

dat kwam uit ingeven des duivels, die het benijdde dat ze weder in haren dienst komen zou. Maar Beatrijs bad God inniglijk en devotelijk en Maria, zijn lieve Moeder, ware de stem van God gekomen, dat ze zich anderwerf en derdewerf zoude openbaren, opdat ze van den duivel niet bedrogen werd. Des anderen nachts kwam de stemme nog tot haar en zeide dat ze in het klooster gaan zoude en haren dienst weder aannemen, want God en Maria hadden 't haar geboden. Nog twijfelde zij wegens de bedrieglijkheid des Vijands en ze bad God en Maria, zoo de stemme van God was, dat ze zich derdewerf openbaren zoude. Den derden nacht kwam de stem met groote klaarheid en zeide tot haar:

- God en Maria gebieden u dat gij zonder angst en vrees gaan zult in het klooster.

En meteen scheidde de klaarheid vandaan. Toen dacht ze dat de stem van God was. En ze toog al haar wereldlijke kleeren uit en dekte haar kinderen daarmede, en ze kuste ze en beval ze God en Maria en scheidde al schreiend vandaan en ging kloosterwaarts.

Toen ze voor het klooster kwam, vond ze de poort open staan. En ze ging erin en sloot ze toe en ze ging voort in het klooster en ze vond al de deuren open. Ze ging in de kerk en vond geheel heur habijt liggen op Onzer Vrouwen autaar. Ze trok het habijt aan. En toen zag ze voor het beeld van Maria de sleutels van het konvent hangen. Ze gordde de sleutels aan en knielde devotelijk voor Maria's beeld en sprak inniglijk haar gebed. En daarna ging zij in

de sakristij en nam de boeken daaruit en ordende ze in het koor zooals dat behoorde. Daarna hoorde ze aan de horloge dat het tijd was te metten te luiden. Toen ging ze tot de klok en luidde te metten en ze bad altoos God en Maria om genade. En toen kwamen al de nonnen ten koor en zongen metten zooals ze gewoon waren. En Beatrijs gruwelde altoos voor schande. Maar niemand wist van haar. Want Maria had in hare gedaante gediend en had haar dienst wel waargenomen. En Beatrijs nam trouwelijk haren dienst waar zooals tevoren. En ze diende God en Maria, de Moeder Gods, zeer devotelijk.

Des morgens, toen het dag was en de weduwe opstond, vond ze de kinderen daar liggen op het bed en gedekt met de kleeren der moeder. En de moeder was weg en ze wist niet waar ze gebleven was. Toen was de weduwe bedroefd. En ze had deernis met de kinderen en wist niet wat ze daarmede doen zoude. Ten laatste beraadde ze zich en ging met de twee kinderen naar het klooster, tot de abdis, en zeide hoe dat ze een vrouw geherbergd had, en dat ze was weggeloopen en haar kinderen had daargelaten. De abdis zag dat de kinderen schoon waren en wel gehavend. Daarom zei ze tot de weduwe:

- Houd die kinderen bij u en zend dagelijks iemand naar 't klooster: men zal u te eten en te drinken geven. En voorts wat hun ontbreekt, draag gij daar zorg voor en men zal 't u wel loonen.

Toen nam de weduwe de kinderen met haar mede en verzorgde ze voort.

En de moeder van de kinderen was wel tevreden omdat ze haar kinderen zoo bezorgd wist, en ze leefde voort zaliglijk en weende nacht en dag om de groote zonden die ze gedaan had. En ze schaamde zich die zonden te biechten. Kort daarna kwam de abt op bezoek om te verbeteren als er iets zonderlings geschied mocht zijn. Toen de abt gekomen was, was Beatrijs in grooten twijfel. Want de duivel had haar de schaamte benomen, toen ze de zonden deed, maar nu gaf hij haar de schaamte weder, opdat zij ze niet biechten zoude. En daar ze in het koor was in haar gebed en in dezen twijfel, zag ze daar een jongeling voorbij haar gaan en weder voorbij, in 't witte gekleed. Hij had een dood kind op zijn armen en hij speelde voor dat doode kind met een rooden appel, dien hij opwierp en weder ving. Toen zei de non tot den jongeling:

- Waarom speelt gij voor dat doode kind? Want dat kind is daar niet van verblijd!

De jongeling zeide:

- Vrouw, ge zegt de waarheid, dat kind weet van mijn spelen niet. Alzoo weet ook God niet van uw gebeden, van uw vasten, van uw schreien en van uw kastijdingen, zoolang ge niet gebiecht hebt. Maar ik zeg u, ga tot den abt en biecht al uwe zonden, hoe groot en hoe schandelijk ze ook zijn, en zeg hem ook al de gratie die u geschied is en hij zal u vrijspreken van al uwe zonden.

En toen scheidde de jongeling vandaan.

Des morgens ging de non tot den abt: of hij om Gods wil haar biecht wilde hooren. Hij zeide: ja. En ze knielde voor hem neder en ze sprak haar biecht met schreiende oogen en met bitteren rouw des harten van begin tot einde: hoe zondig dat ze geleefd had, en dat ze twee kinderen had gewonnen wonende buiten het klooster. Ook mede zeide ze de gratie die haar geschied was, en dat Maria, de Moeder Gods, veertien jaar voor haar gediend had, en ook wat die jongeling haar geopenbaard had. Toen zei de abt:

- Geloofd, geëerd en gebenedijd moet God wezen, en Maria, zijn lieve Moeder, die u zoo vriendelijk bewaard heeft!

Toen zegde hij:

- Ik zal u absolveeren van alle uwe zonden, die gij mij gebiecht hebt.

En hij zeide voorts dat hij zoude van hare biecht een sermoen doen. Maar men zou niet weten wie die nonne was, want dat schoone mirakel, dat Maria gedaan had, dat en zou men niet verzwijgen. Toen deed de abt een sermoen in 't konvent en zeide al de punten hoe ze geschied waren, opdat andere zondaren Maria, de Moeder Gods, te trouwelijker dienen zouden en in geen wanhoop vallen.

Deze abt toog weder naar zijn klooster en hij nam der nonne twee kinderen met hem en bracht ze in zijn klooster. En hij deed hun beiden het habijt aan van de orde en zij bleven God dienende in het klooster. En de nonne Beatrijs,

die dankte en loofde God altoos en Maria, zijn lieve Moeder, dat zij haar zoo vriendelijk voorzien had. En ze leefde voort inniglijk en devotelijk God dienende en Maria, zijn lieve Moeder, al haar leven lang en stierf zaliglijk.